

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första kammaren. Nr 19.

Onsdagen den 20 mars, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades fem protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa utgifter för kapitalökning, i hvad angår civildepartementsärenden, samt i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

I den till 1912 års riksdag aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t, bland utgifter för kapitalökning i hvad afsåge statens affärsverksamhet, beträffande postverket föreslagit Riksdagen att för inköp af inventarier för postverkets behof för år 1913 anvisa ett anslag af 266,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 125,000 kronor.

Om inköp af inventarier för postverkets behof.

I anslutning till hvad Kungl. Maj:t föreslagit hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen måtte för inköp af inventarier för postverkets behof för år 1913 anvisa ett anslag af 266,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 125,000 kronor.

Herr Ekelund: I till Riksdagen aflåten proposition har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för inköp af inventarier för postverkets behof för år 1913 anvisa ett belopp af 266,000

*Om inköp
af inventarier
för postverkets
behof.*

(Fortset.)

kronor med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 125,000 kronor.

Af den utredning i detta ärende, som återfinnes i det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet, får man det intryck, att sistnämnda belopp, 125,000 kronor, är afsedt för eventuellt inköp af 10 stycken elektromobiler med tillbehör, hvilka äro ämnade att användas för posttransporterna i hufvudstaden.

Att man i våra dagar tänker på att vid dessa transporter betjäna sig af automobiler finner jag både naturligt och välbetänkt, och jag har därför icke någon erinran att göra emot, att det begärda anslaget beviljas, utan vill jag gärna ge min röst för detsamma. Utskottet har också tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Men däremot kan jag ej underlåta att framställa några erinringar med anledning däraf, att vederbörande tyckas så godt som beslutna för att för det ändamål, det här gäller, inköpa en del utländska elektromobiler, utan att man äfven här i Stockholm anställt en grundlig undersökning, om icke benzinautomobiler, hvilka kunna erhållas af svensk tillverkning, skulle kunna passa lika bra eller kanske bättre för detta ändamål än de utländska elektromobilerna.

Den frågan ligger då nära till hands — hvilka äro de skäl, som skulle göra det fördelaktigare för staten att för ifrågavarande ändamål inköpa elektromobiler, hvilka endast kunna erhållas från utlandet, i stället för benzinautomobiler af svensk tillverkning.

Härom inhämtas ur statsrådsprotokollet, att ifrån Berlin och Köpenhamn erhållits synnerligen fördelaktiga upplysningar om resultaten af de försök, som där utförts med begagnandet af elektromobiler vid postbefordran, och därjämte att man från och med december månad förra året här började ett fyra månaders försök med en utländsk elektromobil vid viss postbefordran och att, om detta försök utfaller tillfredsställande och elektromobil-drift kommer att införas, det vore afsedt, att här skulle tillämpas samma bestämmelser beträffande elektromobilernas underhåll, som antagits af tyska och danska postverken, och hvilka innehålla, att den utländska leverantören öfvertager deras underhåll, så att alltid det fastställda antalet vagnar hållas i driftfärdigt skick och sålunda den planerade trafiken kan ordentligt genomföras. Er sättningen för detta underhåll skulle utgå med visst belopp per tillryggalagd kilometer.

Beträffande posttransporter med bensinautomobiler meddelar statsrådsprotokollet, att sådan trafik redan införts i Göteborg och har resultatet däraf såväl i ekonomiskt afseende som med hänsyn till posttransporternas snabbare fullgörande utfallit gynnsamt, att inköpspriset för benzinautomobiler i medeltal ställer sig billigare än för elektromotorer och att driftkostnaden för benzinautomobiler att döma af erfarenheten från Göteborg synes också vara billigare än den, som beräknats för elektromobilerna; allt

omständigheter, hvilka tala till förmån för benzinautomobilerna. Däremot framhålles dessas eldfarlighet, hvilket gifvetvis är att taga i betraktande, då det gäller posttransporter, men min tro är, att den kan nog ej vara så synnerligen stor, då man både i London och Paris, där posttrafiken ju är kolossalt stor jämfördt med den hos oss, kan betjäna sig af sådana automobiler. Vår egen — jag skulle vilja säga — herrarnas så godt som dagliga erfarenhet åtminstone under riksdagstiden torde väl också bekräfta riktigheten af att eldfaran vid dessa automobiler icke är så synnerligen stor, och vidare säges, att benzinautomobilerna i posttrafik skulle fordra större personal än elektromotorerna, något som jag vågar tro icke skulle visa sig blifva förhållandet, då den tekniska lilla brist, som påbördas benzinautomobilerna, hvilken skulle göra detta nödvändigt, helt visst är af så obetydlig art, att den mycket lätt kan öfvervinnas.

Hvad slutligen beträffar benzinautomobilernas underhåll, så är det all sannolikhet för, att någon solid svensk automobilfabrikant kan befinnas villig att åtaga sig samma fördelaktiga bestämmelser, som den utländske elektromobilleverantören synes vilja göra.

Af hvad jag nu tillåtit mig anföra torde framgå, att hvad beträffar anskaffnings- och driftkostnad benzinautomobilerna ställa sig billigare och således gynnsammare än elektromobilerna, men därjämte råder den skillnaden dem emellan, att elektromobiler icke tillverkas i Sverige utan måste inköpas från utlandet, under det att benzinautomobiler utgöra föremål för svensk tillverkning af framstående beskaffenhet. Denna industri är ännu ung och därför tacksam för och i behof af all den uppmuntran och det stöd, som kan komma den till del icke minst från det allmännas sida. I statsrådsprotokollet omnämnes, att försök med postautomobiler för några år sedan anstälts äfven i Stockholm, men som automobilfabrikationen då ännu icke nått den utveckling, som den för närvarande har, ansågs det för postverket ekonomiskt fördelaktigast att låta anstå med posttransporternas omläggning för automobiltrafik, intill dess att större erfarenhet vunnits på ifrågavarande område. Skulle det icke kunna anses, att tiden nu är inne för anställande af ytterligare försök därmed äfven i Stockholm?

Riksdagen har förut vid flera tillfällen gifvit uttryck åt den meningen, att vid anskaffning af varor för statens behof borde såvidt möjligt ses till, att arbete därigenom tillfördes svensk industri och svensk företagsamhet, och då jag vågar tro, att Riksdagen icke frångått denna sin förut uttalade mening, ber jag endast att till dagens protokoll få antecknad, hvad jag nu tillåtit mig anföra.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

*Om inköp
af inventarier
för postverkets
b hof.
(Forts.)*

Om inköp
af inventarier
för postverkets
behof.
(Forts.)

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Den siste ärade talaren har ju icke gjort något yrkande, och alla äro vi öfverens med honom att den inhemska industrin bör skyddas så mycket som möjligt, men här är ju fråga om, att postverket velat göra ett försök — jag tror, att det hållit på med det sedan sistlidne december månad — huruvida elektromobiler skulle kunna göra den tjänst, som postverket åsyftat, och detta bättre än benzin-automobiler. Nu är det visserligen sant, att elektromobiler icke tillverkas i Sverige, hvilket däremot är förhållandet med benzin-automobiler, men jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att elektrisk kraft kunna vi skaffa här i Sverige, men däremot kunna vi icke här producera benzin. Visar det sig nu, att elektromobiler gå bra i Stockholm, så är jag öfvertygad, att vi mycket snart hafva en fabrikation af elektromobiler här i Sverige, så att man kan nog tänka sig, att det för framtiden kan vara bra att äfven nu använda några elektromobiler. Emellertid hafva vi i utskottet inhämtat från poststyrelsen, att den fortfarande håller på med dessa undersökningar, och jag är öfvertygad, att poststyrelsen kommer att väga de skäl, som tala för det ena eller det andra, innan den fattar sitt beslut, och jag tror icke, att det är någon fara, att den kommer att göra det förhastadt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottet hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Mom. a). Lades till handlingarna.

Mom. b.) Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8 och 9.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14.

Med tillstyrkande af hvad Kungl. Maj:t därom föreslagit hade utskottet i denna punkt hemställt, att Riksdagen måtte

a) till fortsättning af statsbanan Järna—Norrköping för år 1913 anvisa ett anslag af 3,200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 500,000 kronor;

b) till fortsättning af statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1913 anvisa ett anslag af 2,000,000 kronor; samt

c) för fortsättande af statsbanan Älfsby—Piteå för år 1913 anvisa ett anslag af 1,200,000 kronor.

*Anslag
till vissa
statsbane-
byggnader.*

Herr Rosén: Utskottet har i denna punkt uttalat den bestämda förhoppningen att utförandet af bandelen Enstaberga—Åby af statsbanan Järna—Norrköping icke skall blifva förenadt med större kostnader, än som blifvit fallet, om generalentreprenad anlitats för anläggningen.

Jag har icke något att anmärka mot detta uttalande, men jag vill framhålla såsom min åsikt, att verkan af detta torde blifva ringa eller alldeles ingen. Det finnes talrika exempel på, huru kolossalt dyra våra statsbanor blifvit under järnvägsstyrelsens ledning. Vi kunna t. ex. erinra oss Ofotenbanan, som beräknades kosta 16,000,000 kronor, men i själfva verket har kostat 32,000,000 kronor. Den är anlagd under kungl. järnvägsstyrelsens ledning. Jag tror för min del icke, att det blir någon ändring i dessa upprepade öferskridanden af anslag till järnvägsbyggnader, förrän järnvägsstyrelsen befriats från sin befattning med järnvägsanläggningar. Styrelsen borde hafva tillräckligt att sköta med att handhafva förvaltningen.

Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Om utredning för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan.

I två likalydande motioner, väckta, den ena i Första kammaren af herr *G. Rosén* (nr 63) och den andra (nr 127) i Andra kammaren af herrar *E. F. Hellberg*, *W. Bäckström*, *A. Wiklund* och *J. Rehn*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan snarast möjligt låta verkställa undersökning och allsidig utredning jämväl med utgångspunkt från Tvärålund och Hörnsjö samt för sträckningen från Lycksele till inlandsbanan med anknnytning vid Stensele.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på åberopade skäl hemställt, att herrar Roséns och Hellbergs m. fl. förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. Wiklund* och *E. F. Hellberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till herrar Roséns och Hellbergs m. fl. motioner, måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan snarast möjligt låta verkställa undersökning och allsidig utredning jämväl med utgångspunkt från Tvärålund och Hörnsjö samt för sträckningen från Lycksele till inlandsbanan med anknnytning vid Stensele.

Herr Rosén: I föreliggande motion hemställes, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan snarast möjligt låta verkställa undersökning och allsidig utredning jämväl med utgångspunkt från Tvärålund och Hörnsjö samt för sträckningen från Lycksele till inlandsbanan med anknnytning vid Stensele.

Statsutskottet har afstyrkt denna framställning, under motivering att ett bifall till densamma skulle verka förryckande på den plan för järnvägsbyggnader, som Kungl. Maj:t vid 1911 års riksdag framlade. Denna plan är icke fastställd, men äfven om så vore förhållandet, kunde naturligtvis ett bifall till denna motion icke verka förryckande på densamma. Järnvägen i fråga är enligt planen afsedd att påbörjas år 1915, alltså är det nödvändigt, att proposition framlägges för 1914 års riksdag. Endast en linje är undersökt, och denna linje går hufvudsakligast genom öde bygder, som sakna utvecklingsmöjligheter både i fråga om industri och jordbruk. Däremot finns det två andra och bättre linjer, som gå genom jämförelsevis rikt befolkade bygder. Den ena af dessa, som löper igenom ett mycket stort antal byar och tätt befolkade trakter, blir visserligen åtskilliga kilometer längre, men icke dyrare i anlägningskostnad.

Vid de järnvägsbyggnader, som hittills utförts i Norrland, har man synts följa den principen, att man dragit järnvägarne genom de mest obefolkade bygder, som stått att uppleta. Den, som rest genom Västerbotten och Norrbotten, vet nog också, att anblicken är ganska tröstlös, men det beror därpå, att man dragit järnvägen tre à fyra mil från närmast befolkade bygder. Man hade den förhoppningen — det uttalades också, när sträckningen fastslogs — att dessa bygder snart skulle bli befolkade. Hur skall emellertid detta gå till, då staten och bolagen äga den bästa och hufvudsakliga marken och ingendera gärna vill upplåta sådan för jordbruk? Det är oklokt att vid nya anläggningar gå tillväga på samma sätt; man måste låta folket få nytta af järnvägarna.

Om utredning för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan.

(Forts.)

Utskottet framhåller såsom ett ytterligare skäl för sitt afslagsyrkande, att Riksdagen ännu icke beslutit inlandsbanans framdragande till Stensele, hvilket skulle vara en nödvändig förutsättning för bifall till motionärernas framställning. Detta är ett fullständigt misstag. En järnvägslinje från norra stambanan upp efter Umeå älfdal är absolut nödvändig, äfven om en inlandsbana inom Västerbottens län icke skulle komma till stånd.

Det har framhållits och framhålles utaf kommittéer, styrelser och utskott, att när det gäller Norrland, måste man gå fram med en viss varsamhet, och det hafva vi nog fått erfaras däruppe. I hela riket kommer det för närvarande 29,8 kilometer järnvägar på 1,000 kv.-kilometer. För att nu endast hålla mig till Norrland, så finnes det i Västernorrlands län 18,7 kilometer järnväg pr 1,000 kv.-kilometer, i Jämtlands län 7,8 kilometer järnvägar pr 1,000 kv.-kilometer, i Norrbottens län 6,5 kilometer järnvägar pr 1,000 kv.-kilometer, men i Västerbottens län endast 5,7 kilometer järnvägar pr 1,000 kv.-kilometer.

Norrbottens län har 678 kilometer järnväg, Västernorrlands län 461, Jämtlands län 397 och Västerbottens län kommer sist med 336 kilometer järnväg, om jag inräknar en bana, som icke ännu är färdig.

Med hänsyn till folkmängden har Norrbottens län 4,2 kilometer järnväg, Jämtlands län 3,3 kilometer, Västerbottens län 2 kilometer och Västernorrlands län 1,8 kilometer järnväg samt hela riket 2,46 kilometer järnväg, allt pr 1,000 invånare räknadt. Härtill kommer, att i Norrbottens och Jämtlands län pågå för närvarande järnvägsbyggnader, som icke äro medräknade i dessa siffror, och vidare väntas ytterligare en proposition om en sådan anläggning i sistnämnda län.

I det tillfälliga utskott, som jag har äran tillhöra, behandlades för några dagar sedan en motion, som på det lifligaste berörde Västerbottens län. Därvid framkastades af en ärad utskottsledamot, att han icke trodde på något jordbruk »uppe vid Nordpolen». Detta gaf mig anledning att lämna några upplysningar

*Om utredning
för ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.*

(Forts.)

angående jordbruksmöjligheterna i Västerbottens län, och de stämp-
lades då såsom fantastier. Till min stora öfverraskning och
glädje fick jag emellertid för ett par dagar sedan veta, att samma
utskottsledamot kontrollerat mina uppgifter och inhämtat upplys-
ningar från sakkunnigt håll, från en person i kammaren, som
bor Nordpolen mycket närmare än jag, och funnit, att dessa nog
voro riktiga. Denne utskottsledamot hade blifvit »omvänd». Då
jag tror, att många af kammarens ledamöter hafva samma skefva
uppfattning om Västerbotten som den åsyftade utskottsledamoten,
så skall jag tillåta mig att lämna några upplysningar om förhål-
landena.

Västerbottens län är så stort, att det inom sina gränser kan
ge rum för Gottland, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Jönkö-
pings, Kronobergs, Kalmar, Hallands samt Göteborgs och Bohus
län eller tillsammans nio län. Det har en areal af i rundt tal
59,000 kv. kilometer. Norrbottens län har god plats för alla
dessa nio län samt dessutom för Östergötlands, Södermanlands,
Örebro, Uppsala, Västmanlands och Stockholms län eller tillsam-
mans 15 län. Det har en areal af 106,000 kv. kilometer. Jämt-
land har en areal af 51,000 kv. kilometer. Ensamt dessa tre län
omfatta ungefär halfva Sverige.

Västerbottens län har, såsom jag förut nämnde, 336 km.
järnväg. Det är ungefär detsamma, som om de nio sydsvenska
länen tillsammans icke skulle ha mera än en järnväg, från Malmö
till Säfsjö med en bibana från Hässleholm till Kristianstad, mot-
svarande järnvägen Vännäs-Umeå, och Alfveta-Lessebo, motsva-
rande järnvägen Bastuträsk-Skellefteå.

Huru tro herrarne, att jordbrukarne i Göteborgstrakten skulle
ha det, om de vore hänvisade att forsla alla sina förnödenheter
efter häst från Säfsjö? Men det är dock icke värre än för våra
jordbrukare uppe i de talrika byarne vid Stor-Uman ofvanför
Stensele. De ha samma afstånd till Hällnäs, men ha under de
sista milen närmast hemmet ingen väg ännu, så att det dessutom
råder den lilla skillnaden, att de få bära sina varor på ryggen.

Det finnes två län, som erbjuda många intressanta jämförelse-
punkter. Det är Västerbottens och Kronobergs län. De ha unge-
fär lika stor folkmängd, men Västerbottens län har nära 20,000
brukningsdelar jord mot icke fullt 15,000 i Kronobergs län. Väs-
terbottens län har följaktligen en större procent jordbrukare än
Kronobergs län. Antalet hektar åker och annan odlad jord är
lika i de båda länen. Antalet kor är också lika.

Västerbottens län producerade år 1911 ej mindre än 526,000
hektoliter korn och öfverträffades endast af Malmöhus län, som
producerade något mera än dubbelt så mycket. Västerbottens
län, som producerade ej mindre än en niondel af hela landets
kornskörd, är alltså Sveriges kornbod nummer två.

Äfven i fråga om jordbruksfastigheternas taxeringsvärde står

Västerbottens och Kronobergs län lika, men värdet å fastighet, för hvilken bevilning icke erlägges, är mer än dubbelt så stort i Västerbottens som Kronobergs län.

Liknande jämförelser kunde göras i många andra afseenden, men jag skall icke trötta därmed.

En sak till måste jag dock tala om. En god mätare af folkets ordentlighet har man otvifvelaktigt i procentalet röstberättigade vid riksdagsmannaval. Vid sista Andra-kammarvalet kunde Gottlands län uppvisa bästa resultatet: 88,4 procent af antalet i röstlängd upptagna personer voro röstberättigade, därefter kom Kristianstads län med 87,8 procent, men så kommer Västerbottens län i tredje rummet med 86,9 procent.

Fattigvården är ju också en mätare, som kan förtjäna beaktande. Västerbottens och Kronobergs län ha ungefär lika stor folkmängd, men kommunernas fattigvård kostar i Västerbotten 336,479 kronor, i Kronobergs län ej mindre än 446,999 kronor.

Dessa siffror — särskildt i fråga om »ordentlighetsstrecket» — förtjäna särskildt att beaktas, därför att skatterna äro mycket högre i Västerbottens än i Kronobergs län. Landstingsskatten, för att nu icke tala om kommunalskatten, uppgick i Västerbotten till sex gånger så stort belopp som i Kronobergs län, men ändå var befolkningen däruppe mera punktlig i att fullgöra skattebetalningen än befolkningen i Kronobergs län.

Hvarför skall nu denna befolkning, som trots sin isolering och trots de oerhörda svårigheter, under hvilka den alltjämt får kämpa, dock försörjer sig och ordentligt fullgör sina skyldigheter, behandlas på ett så styfmoderligt sätt? Är det icke ändå statsmakternas ovillkorliga skyldighet att se till, att landets invånare någorlunda rättvist få sina anspråk på hjälpmedel för en dräglig tillvaro tillgodosedda? Här neråt bygger man dubbelspår, där det icke går mera än 12 tåg i hvardera riktningen om dagen, och man bygger en ny bana för många millioner blott för att vinna en half timmes tid för resande t. ex. till Norrköping. I jämförelse med dessa anspråk på bekvämligheter kan det icke skada att nämna, huru vi haft det uppe hos oss.

För ett år sedan skulle en bonde från Lötberg i Vilhelmina forsla sin sjuka hustru till länslasarettet i Umeå för operation. De reste från hemmet efter häst den 18 december och kommo till Umeå den 31 i samma månad. De första 15 milen från Vilhelmina fanns det och finnes ännu ingen väg, och att taga sig fram på en obanad vinterväg går inte fort. Från Vilhelmina till Anundsjö — närmaste järnvägsstationen — hade de sedan 18 mil. Därifrån var det järnvägsresa till Umeå. Och så samma väg tillbaka — 36 mil landsväg och 30 mil öfver obanad mark, utom järnvägsresan, för att komma till och från länslasarettet! Resan kräjde 26 dagar.

Det talas om, att man gör så mycket för Norrland, men

Om utredning för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan.
(Forts.)

*Om utredning
för ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.*

(Forts.)

Norrland gör också mycket för öfriga delar af landet. Staten inhöstar minst 3,000 000 kronor årligen ur de Västerbottniska kronoskogarna, men Riksdagen och statsutskottet tycka, att de ha gjort ett storverk, när detta län fått 30,000 kronor, d. v. s. 1 proc. på de tre millioner kronorna, till enklare vägar!

Det är förvisso bekant för denna kammares ledamöter, att Norrland och isynnerhet Västerbottens län under senare år hem-sökts och alltjämt hemsökes af en mycket stark emigration. Det är de mörka utsikterna för befolkningen, som gör, att de i stor utsträckning gifva sig af till andra länder, där större möjligheter erbjuda sig och där framtidsutsikterna te sig icke fullt så mörka som här. Jag tror, att det vore skäl i, att Riksdagen började på att i någon mån tillgodose de berättigade och rätt blygsamma kraf, som framställts från detta i fråga om kommunikationer vanlottade län. Här är icke fråga om annat än en utredning för att få till stånd den bästa och lämpligaste sträckningen, och en sådan utredning kostar icke mycket pengar. Behovvet af en tvärbana från norra stambanan och uppåt floddalen till Stensele eller Vilhelmina är redan erkänt af departementschefen, och jag anser därför, att Riksdagen, innan den beslutar sig för någon viss sträckning, bör se till, att man får den bästa möjliga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Herr talman! Den ärade motionären har talat ganska mycket om huru illa Norrland blifvit behandladt af statsmakterna. Han har jämfört det antal kilometer järnväg, som finnes i de olika länen i Norrland, med det, som finnes i de södra delarna af landet, och det är alldeles klart, att, om man jämför den stora arealen däruppe med arealen söder ut, man kan komma till siffror, med stöd af hvilka man kan tycka, att Norrland icke är väl tillgodosedt. Helt annorlunda tager det sig emellertid ut, om man tänker på huru många invånare, som finnas på de olika ställena. Motionären var äfven något inne härpå, ehuru han icke läste sig vidare vid det. En annan sak, som han icke talade om, är, att järnvägarna nedåt landet ofta byggas utan eller med ringa hjälp af staten, under det att järnvägarna uppe i Norrland helt och hållet byggas af staten. Hvad han vidare talade om beträffande jordbruket vill jag icke ingå på. Jag tror dock, att svenska Riksdagen i alla fall har rättighet att få ett bättre betyg än han gaf densamma i afseende på sina sträfvanden att uppbjälpa Norrland.

Jag ber nu att få återföra debatten till det, hvarom frågan egentligen är, nämligen att vi skulle besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t för att undersöka rätta riktningen af den förbindelsebana, som i statsverkspropositionen omtalas mellan den nuvarande statsbanan och den blifvande inlandsbanan. Såsom herrarna behagade påminna sig framlade Kungl. Maj:t vid fjolårets riks-

dag en plan för statens järnvägsbyggnader under de närmaste åren, och vi voro belåtna med att få se, huru Kungl. Maj:ts och järnvägsstyrelsen tänkt sig detta. En af de banor, som då föreslogs och som, såsom motionären mycket riktigt säger, skulle påbörjas en del år 1915 och en del år 1917, var den bana, som styrelsen ansåg vara nödvändig för att förbinda inlandsbanan med norra stambanan, och denna framställning var ju som en inledning till Kungl. Maj:ts proposition om inlandsbanan. Nu minnas herrarna nog, att Riksdagen antog inlandsbanan men icke längre än till Ångermanälven. I denna kammare gjordes icke något bestämdt uttalande om, att man icke ville vara med om att bygga inlandsbanan längre än till Ångermanälven, men i Andra kammaren var det helt annorlunda, och orsaken till den stora majoritet, hvarmed Andra kammaren antog inlandsbanan, var just ett af herr Thorsson formuleradt förslag till uttalande, där det alldeles bestämdt säges ifrån, att Andra kammaren icke ville vara med om att bygga inlandsbanan längre än till Ångermanälven. Nu är det min tro, och den uttalade jag redan i fjol från denna plats, att när banan blifvit färdig till Ångermanälven, kommer den så småningom att byggas längre. Men en sak måste man dock fästa sig vid och det är, att Andra kammaren alldeles bestämdt sagt ifrån, att den vill gå med till Ångermanälven men icke längre.

Vidare ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att behövet af den förbindelsebana, som motionären här talar om, just har till förutsättning, att inlandsbanan skulle byggas. Innan Riksdagen fattar beslut i detta hänseende, anser jag icke, att denna bana uppåt Lycksele, utmed Umeälf är så absolut nödvändig, som motionären sagt. Man kan mycket väl tänka sig att, ifall inlandsbanan icke skulle komma att fortsätta, en bana däruppe skulle kunna byggas sådan som dessa tertiärbananor, som så mycket talats om. I alla händelser är det icke klart, att denna bana under den närmaste tiden kommer att byggas af statsmedel, och under sådana förhållanden synes det mig omöjligt att nu gå med på motionärens förslag och besluta en skrivelse angående sträckningen af en bana beträffande hvilken man icke vet, om den under den närmaste framtiden kommer att byggas med statsmedel eller icke.

På dessa af mig anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergquist: Denna framställning är utan tvifvel sådan, att den förtjänar kammarens behjärtande. En tvärbana från norra stambanan utefter Umeälf upp till nedre ändan af Storuman är af behövet påkallad och utgör ett önskemål, som snart behöfver realiseras. Denna bana är behöflig äfven om inlandsbanan icke skulle komma att fortsättas inom Västerbotten. Ut-

Om utredning för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan.

(Forts.)

*Om utredning
för ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.*

(Forts.)

efter Umeålf bor mycket folk, och där finnas åtskilliga större platser, såsom Lycksele och äfven Stensele. Men det är särskildt en sak, som jag skulle vilja framhålla och som afgjordt synes mig tala till förmån för denna framställning, och det är, att befolkningen upp efter vattendragen från nedre ändan af Storuman ända upp till Öfverumans öfversta ända är med all sin handel hänvisad till Norge, emedan den saknar kommunikationer med den svenska sidan. Den, som känner till förhållandena däruppe, vet, att befolkningen på detta sätt kommit i beroende af norska köpmän. Det är därför ett riksintresse, som här är att bevaka genom att underlätta kommunikationerna till den svenska sidan för hela den befolkning, som bor ofvanför Stensele kyrkoplatz ända till norska gränsen. Skulle en tvärbana byggas mellan Storuman och någon punkt på norra stambanan, skulle denna befolkning få jämförelsevis lätt att komma ned till Umeå. Ända från Tärna kyrkoby och ned igenom finnes en rad af sjöar, där man sommartid jämförelsevis lätt kan komma fram, och skulle man vid Umeluspen möta en järnväg, är det alldeles gifvet, att befolkningen med sina affärsförbindelser komme att vända sig till Umeå i stället för, såsom nu är fallet, till Norge.

Jag har velat framhålla detta för att visa, att denna tvärbana är synnerligen behöflig, äfven om inlandsbanan icke skulle komma till stånd i Västerbotten.

Statsutskottets uttalande, att ett bifall till motionen skulle verka förryckande på den föreslagna planen för statens järnvägsbyggnader, tror jag icke bör tillmätas alltför stor betydelse, då ju de kostnader, som blefve förenade med en undersökning, ändå icke kunde belöpa sig till sådana summor, att hela planen därigenom skulle kunna förryckas. Då nu Andra kammaren bifallit utskottets förslag, är det visserligen icke någon utsikt att få denna framställning beviljad af Riksdagen i år, men jag har icke kunnat underlåta att yttra detta till förmån för densamma, och blir det votering i saken, kommer jag att gifva min röst till förmån för motionen. Jag tror, att om motionen skulle vinna större anslutning inom kammaren, detta vore hälsosamt såsom en opinionsyttring i ämnet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herrar Wiklund och Hellberg vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 18.

I två likalydande motioner, väckta den ena (nr 28) i Första kammaren af herr *G. Rosén* och den andra (nr 128) inom Andra kammaren af herrar *E. F. Hellberg*, *W. Bäckström*, *A. Wiklund* och *J. Rehn*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta byggande af järnväg från Umeå till Holmsund vid hafvet, i enlighet med af järnvägsstyrelsen upprättadt förslag, för en beräknad kostnad af 1,300,000 kronor förutom de medel, som förut funnes för ändamålet disponibla, samt för byggnadens påbörjande för år 1913 anvisa ett anslag af 300,000 kronor.

Om anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.

Utskottet hade i denna punkt på angifvet skäl hemställt, att herrar Roséns och Hellbergs m. fl. förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. Wiklund* och *E. F. Hellberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte besluta byggande af järnväg från Umeå till Holmsund vid hafvet, i enlighet med af järnvägsstyrelsen upprättadt förslag, för en beräknad kostnad af 1.300,000 kronor förutom de medel, som förut funnes för ändamålet disponibla, samt för byggnadens påbörjande för år 1913 anvisa ett anslag af 300,000 kronor.

Herr Rosén: I motionen hemställes om ett anslag å 1,300 000 kronor för anläggning af en järnväg från Umeå till Holmsund. 1895 års riksdag beslöt att anlägga en bibana från norra stambanan vid Vännäs till Umeå och vidare till en ifrågasatt hamnplats vid Storsandskär i Umeålf. Redan påföljande år, 1896, var banan färdig, men först då spåret var utlagdt till Storsandskär, så att trafiken kunde påbörjas, och hamnen så godt som var fullbordad, upptäckte man, att det icke var möjligt att komma dit med några fartyg. Man kunde gå nästan torrskodd utanför kajen, där fartygen skulle lägga till. Järnvägsstyrelsen lät nu stoppa arbetet, men Riksdagen fick först efter åtta à nio år reda på att banan fram till »hamnen» aldrig blifvit fullbordad. Det är dock 500,000 kronor och litet mer, som nedlagts på denna sträcka.

För sju år sedan lät järnvägsstyrelsen på uppdrag af regeringen verkställa en undersökning om banans framdragande till den enda förnuftiga ändpunkten, till hafvet vid Holmsund. Dit återstår endast 11 kilometer. Återstoden af banan är, som nämnts, sedan 16 år tillbaka i det närmaste färdig, och på denna bandel behöfva endast vissa kompletteringsarbeten utföras. Järnvägsstyrelsen har i detta hänseende yttrat sig på följande sätt: »I likhet med hvad styrelsen förut i detta ärende uttalat anser styrelsen, att det vore önskvärdt, att nyssnämnda bibana under närmaste framtiden blefve framdragen till Holmsund, detta med hänsyn till så väl behovet för de därpå närmast berörda orterna

Om anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.
(Forts.)

af förbättrade kommunikationer mellan Umeå och hafvet som ock behöfligheten af att bibanan Väunnäs—Umeå och därmed äfven angränsande delar af norra stambanan erhålla direkt järnvägsanslutning till hamnplats vid hafvet invid mynningen af Umeålf.» Och departementschefen framhöll redan under år 1909, att starka skäl tala för att framdraga denna järnväg till hafvet vid Holmsund.

Ja, det finnes verkligen många och starka skäl, som tala härför. Umeå är snart den enda stad i Norrland, som saknar järnvägsförbindelse med hafvet, och dock var det redan år 1895 som Riksdagens beslöt, att denna förbindelse omedelbart skulle anordnas. En järnvägsförbindelse med hafvet är önskelig ej blott för Umeå stad, utan den är äfven nödvändig för en stor del af vårt vidsträckta län. Befolkningen i Holmsund uppgår till icke mindre än 4,000 personer. Om en järnväg drages till Holmsund, komma förutsättningarna för där befintliga och pågående industriella anläggningar att afsevärdt ökas, och det kan naturligtvis icke vara annat än en vinst för staten att fortsätta denna half-färdiga bana, så att det kan blifva någon nytta med den halfva million, som redan nedlagts. Det blir ganska stora inkomster på den bandelen, men små utgifter, emedan samma lokomotiv, samma vagnar och personal, som användas mellan Väunnäs och Umeå, kunna fortsätta till Holmsund utan att öka kostnaderna i nämnvärd grad.

Landstinget, Umeå stad och Umeå landsförsamling hafva för 17 år sedan nedlagt rätt betydande belopp på inlösen af mark för den bana, som är färdigbyggd, men som icke trafikeras mer än en gång om året, nämligen då öfverdirektören för banafdelningen, så länge en sådan fanns, inspekterade densamma. Det kan väl icke vara rätt att låta dessa bygder ligga ute med rätt afsevärdt kapital utan att hafva något gagn däraf, och för statens egen del är det icke något förnuft i att bygga en bana och låta den ligga i 17 år och kanske längre utan att trafikera densamma. Det är, såvidt jag känner, den enda bana i hela vårt land, som icke varit trafikerad under så lång tidrymd. Jag tycker, att det är staten ovärdigt att låta det fortfara på detta sätt, och det är för att påskynda fullbordandet af banan som motionen kommit till stånd. På grund af det beslut, som nyss fattades i fråga om motionen angående undersökning för tvärbanan, lär det vara ringa utsikt för ett bifall till nu föreliggande motion, men jag skall i alla fall, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till reservationen.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Då motionären här sagt, att det är mycket sorgligt, detta som händt med järnvägsbiten mellan Umeå och Storsandskär, så kan det ju icke nekas till att man vid hela denna frågas lösning begick ett sorgligt misstag,

men det kan icke hjälpas. Nu vill emellertid motionären, därför att detta misstag en gång gjordes, genom sin motion påskynda banan från Umeå till Holmsund. Jag ber då att få åter beröra denna plan, som jag nyss talade om. Enligt densamma är det Kungl. Maj:ts och järnvägsstyrelsens mening att bandelen skall påbörjas år 1916. När vi då veta, att järnvägsstyrelsens tankar äro fästade vid nödvändigheten af att snart få denna bana till stånd, så synes mig icke något skäl föreligga för Riksdagen att nu besluta banans ögonblickliga byggande. Det är nog sant, att många skäl tala för en bana mellan Umeå och Holmsund och för angelägenheten af att banan snart kommer till stånd. Men det finns många andra järnvägar, som skulle vara behöfliga i vårt land under den närmaste framtiden. Det är därför alldeles nödvändigt, att vederbörande framgå med någon plan och beräkning, och jag kan icke finna att denna järnväg är så viktig, att man skall förrycka den plan, med hvars framläggande i fjol Riksdagen var så belåten, då Riksdagen därigenom kunde se, att det fanns någon planmässighet i järnvägsbyggandet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herrar Wiklund och Hellberg vid förevarande punkt afgifna reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 19—26.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för afsättning till fonden för att underlätta åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket i riksstaten för år 1913 upptaga ett belopp af 1,000,000 kronor.

Afsättning till fond för bibanor i vissa delar af riket.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande inom Riksdagen väckta motioner, nämligen den ena (nr 71) inom Första kammaren af herr *S. Neijlick* m. fl. och den andra (nr 193) inom Andra kammaren af herr *G. M. Sandin* m. fl., i hvilka motioner föreslagits, att Riksdagen måtte dels besluta, att för att underlätta åstadkommandet af bibanor inom västra delarne af Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar af Bohuslän och Dalsland öka den för detta ändamål af 1911 års riksdag beslutade lånefonden från 5,000,000 kronor till 7,500,000 kronor på det sätt, att under 5 år från och med år 1912 afsattes ytterligare 500,000 kronor årligen, dock

Om anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.
(Forts.)

*Afsättning till
fond för
bibanor i vissa
delar af riket.*
(Forts.)

så att belopp, som ej blifvit till utgående under ett af dessa år anvisadt, måtte för ett efterföljande år af samma femårsperiod disponeras, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande af nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om hvilka här vore fråga; *dels* för afsättning till berörda fond bevilja ett ytterligare anslag af 500,000 kronor för hvartera af åren 1912 och 1913; *dels ock* besluta, att de för åtnjutande af lån från ifrågavarande fond redan föreskrifna villkor och bestämmelser skulle gälla äfven för lån ur den sålunda ökade fonden.

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med afslag å de af herrar Neiglick m. fl. och Sandin m. fl. väckta motionerna, måtte för afsättning till fonden för att underlätta åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket i riksstaten för år 1913 upptaga ett belopp af 1,000,000 kronor.

Herr Neiglick: Jag tilltror mig visserligen icke kunna göra något yrkande, som afviker från utskottets hemställan i denna punkt, men då jag kommit att frambära den motion, som här af utskottet afstyrkts, och som berör så ytterst vitala intressen för stora gränsområden i vårt land, alltifrån Dalarna och ned till Bohuslän, skall jag be att få yttra några ord.

Det väckte mycket lifligt erkännande i dessa gränstrakter, då Kungl. Maj:t förra året föreslog och Riksdagen beslöt bildandet af en särskild lånefond för åstadkommande af bibanor. Nu hafva också kommuner och enskilda med ganska stora ansträngningar gjort, hvad man öfverhufvud under nuvarande förhållanden kan begära af den, för att åstadkomma några af de bibanor, som blifvit ifrågasatta. — Men det visar sig då, att den beslutade lånefonden icke förslår att täcka lånebehofven. — Jag måste därför ur min synpunkt beklaga, att utskottet icke kunnat förorda den motion, jag och andra af kammarens ledamöter framburit. Jag beklagar detta så mycket mera som det här icke endast är fråga om att afhjälpa ett kommunikationsbehof — ett dylikt kan finnas äfven inom andra landsdelar — utan dessutom om något annat, nämligen tillvaratagandet af nationella värden, andliga såväl som materiella. Dessa värden synas verkligen vara allvarligt hotade, åtminstone i vissa delar af Bohuslän, Dalsland och Värmland, där jag närmare känner förhållandena, och jag antager att förhållandena äro tämligen likartade äfven i Dalarne. Det är nämligen ingen hemlighet, att norska bolag och enskilda norska affärsmän i mycket stor utsträckning besitta skogsområden på den svenska sidan och att norska handelsintressen allt kraftigare bita sig fast i dessa bygder. Såsom ett exempel härpå vill jag nämna — i förbigående sagdt — att jag helt nyss hörde sägas, att i Dalsland bildats ett nytt bolag — jag tror det hette Lee Bruk — formellt visserligen ett svenskt

men reellt sedt ett norskt bolag. Våra grannar på andra sidan Kölen visa äfven genom en hel del järnvägsprojekt, hvilket intresse det är för dem att stå i en intim kommersiell kontakt med de svenska gränsbygderna. För närvarande planläggas i Norge, om jag icke missminner mig, icke mindre än tre olika järnvägsbyggen, ett från Fredrikshald, ett från Gautestad och ett från Mysen. Dessa banor skulle alla gå direkt in till Oteid vid värm-ländska riksgränsen. Längre norrut planlägges en annan norsk bana till ett sjöområde, som är gemensamt för den norska lands-ändan och Värmland. Nyss såg jag också i tidningarna, att Sarpsborgs kommun tecknat ett mycket stort bidrag för att realisera ett af dessa järnvägsföretag i riktning mot svenska gränsen. Jag klandrar icke norrmännen härför. Det visar, att de äro mycket vaksamma, då det gäller att tillvarataga sina ekonomiska intressen. Men, för så vidt det skall vara något mera än ett talesätt detta, att också vi vilja värna om våra nationella intressen i gränsbygderna, tror jag, att det blir nödvändigt för Riksdagen att, när det gäller dessa trakter, gå något längre på den understödjandets väg, Riksdagen förra året beträdde. Jag tror icke, att det ännu är så, men det kan blifva så, därest ingenting åtgöres, som en för saken intresserad värmlänning en gång yttrade vid ett järnvägsmöte. Han sade nämligen: Med Sverige ha vi numera att göra endast, när länsmanen kommer för att taga upp skatten! Men så bör det icke, så får det icke blifva.

Jag skulle därför ha känt det såsom en plikt att drifva denna motion så långt, som det stått i min förmåga, därest icke utskottet i sin afstyrkande motivering ändock uttalat sig så, som utskottet gjort. Jag kan nämligen icke i detta uttalande se annat än ett erkännande från ett enhälligt statsutskott, att denna lånefond, som Riksdagen beviljat, bör höjas och en maning till Kungl. Maj:t att till Riksdagen inkomma med framställning härom. Då jag nu också tror mig veta, att Kungl. Maj:t är intresserad för en sådan framställning till Riksdagen och då jag icke vill eller kan tro annat, än att Riksdagen också skall tillmötesgå framställningen, har jag, herr talman, nu ingen anledning att yrka bifall till motionen.

Herr Köhlin: Som jag har tagit en liffig del i den här järnvägsfrågan i gränstrakterna, ber jag få till alla delar understrika, hvad borgmästare Neiglick sade om nödvändigheten och behofvet af att så fort som möjligt åstadkomma dessa järnvägsförbindelser. Men jag vill på samma gång säga, att jag tror, att det resultat, som utskottet kommit till, nog är det rätta. Till Kungl. Maj:t lär, som jag hört, inom den allra närmaste framtiden komma att ingifvas ett nytt förslag till lösning af dessa gränsbanefrågor.

När Inlandsbanans slopande till dess sydliga delar beslöts

Afsättning till fond för bibanor i visad delar af riket. af Riksdagen och man i stället enade sig om att bygga bibanor, så gjorde man visserligen upp ett system och räknade upp vissa bibanor, som skulle byggas. Men detta kommer ju under utredning, alldenstund regering och Riksdag ej uttalat sig med tillräcklig bestämdhet. Hvar och en vill hafva järnväg till sin by, och jag får verkligen erkänna, att äfven jag varit med och kroat på en järnväg. Och den skulle ställa sig ungefär en million billigare, oakadt den skulle vara bredspårig. Detta är dock en detalj, som jag nu ej vill inlåta mig på.

(Forts.)

Jag ber som sagdt att få uttala som min åsikt, att det är fullkomligt lämpligt och riktigt, att Kungl. Maj:t får tillfälle att pröfva alla de inkomna förslagen och därefter ingå till Riksdagen med proposition. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 28 och 29.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Angående en fond för finansiering af vattenfallsrätten.

Med anledning af en inom Andra kammaren af friherre *E. Palmstierna* i ämnet väckt motion, nr 22, hade utskottet i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med bifall till friherre Palmstiernas förevarande motion, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstälta om en utredning angående lämpligheten af att upplägga en statens lånefond för finansiering af företag, hvilka afsåge utbyggande af statens vattenfall förmedelst vattenfallsrätt, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

Herr Asplund: Herr talman! Jag är fullständigt ense med motionären och utskottet angående angelägenheten, att statens vattenfall på ett rationellt sätt utnyttjas i produktionens tjänst, och jag hoppas i likhet med motionären, att en väsentlig del af de stora och medelstora vattenfallens utbyggande kommer att successivt företagas af staten själf. Ehuru jag inte kan finna några verkliga skäl för behovet af en utredning i motionens syfte just nu, skulle jag dock inte haft något att invända mot en sådan, om utskottet i sin motivering, i likhet med motionären, framhållit detta statens egna initiativ som den stora kungsväg man bör följa vid vattenfallens utnyttjande. Nu har utskottet i sin mycket korta motivering endast pekat på den omväg till målets vinnande, som ligger i, att staten låter enskilda bebygga och utnyttja sina vattenfall och åtminstone delvis tillhandahålla kapital därtill för att slutligen efter 75 års förlopp själf öfvertaga det hela. Den enskilda företagsambeten har enligt

min mening sitt naturliga verksamhetsfält inom den egentliga specialindustrien, där det gäller att i konkurrens med andra företag söka så billigt som möjligt tillverka vissa produkter samt vinna afsättning för desamma. Är det privata företagarekapitalet af begränsadt omfång, gynnas industrien otvifvelaktigt på bästa sätt, om detta kapital i största möjliga utsträckning kan användas till fabriksanläggningar o. d. och så litet som möjligt behöfver nedläggas i dyrbara kraftcentraler. Genom att tillhandahålla den privata industrien kraft till det billigare pris, som vattenkraftsanläggningar i stor skala i allmänhet kunna effektuera lättare än mindre sådana, ger staten enligt min åsikt industrien en långt kraftigare hjälp, än om den tillhandahölle densamma vattenfall mot en aldrig så billig afgift och anskaffade lån för en del af utbyggnadskostnaden. Jag vill anföra ett exempel till förtydligande häraf. Antag, att det vore fråga om anläggande af ett elektriskt järnsmältverk om 10,000 hkr. i Kiruna, som i anläggnings- och driftkapital oberäknadt kraftkällan fordrar något öfver 2 millioner kronor. Om nu företaget baseras på förhyrd kraft från t. ex. statens anläggningar vid Porjus, som just har detta kraftbelopp odisponeradt, så behöfs inte något ytterligare privat anläggningskapital. Men om i stället företaget skulle få t. ex. Vakkokoski med åtskilligt mindre kraftbelopp utan arrendeavgift till sitt förfogande med villkor endast att själf utbygga detsamma, skulle det behöfas ytterligare minst 8 millioner i anläggningskapital. Årliga afgiften å Porjuskraften skulle uppgå till högst 300,000 kronor eller endast $3\frac{3}{4}\%$ å anläggningskostnaden för det mindre Vakkokoski. Driftkostnaden för detta senare tillkommer därutöfver. Äfven om staten anskaffade en större del af beloppet i form af lån, skulle ändå flere millioner privat kapital blifva bundet, som skulle bättre kunnat användas till utvidgning af smältverket, i den mån staten kunde efter vidare utbyggnad af Porjus leverera mera kraft. Hvad en sålunda onödigtvis ökad anläggningskostnad betyder särskildt för startande af en ny, mer eller mindre opröfvad industri, är lätt att inse; företaget skulle kanske ej alls komma till stånd, emedan risken vid ett misslyckande blefve för stor. Om däremot staten tillhandahåller kraften från sina anläggningar, så bli dessa ej indragna i en eventuell krasch, den ledigblifna kraften kan snart få afsättning på annat håll inom statens ledningsnät. Om det sålunda för industriens utveckling ofta är fördelaktigare att slippa från kapitalplacering i egna kraftanläggningar, så hotas den dock af en stor fara, om dessa anläggningar ej komma att ligga i statens, utan i privata kraftbolags händer, nämligen att i senare fallet priset å kraften kan höjas oskäligt högt öfver produktionskostnaden. En sådan *utsugning af industrien* till förmån för en mellanhand kan ej vara samhällsgagnelig.

De skäl, som anförts af olika myndigheter för statsinköp af

Angående en
fond för
finansiering
af vattenfalls-
rätten.

(Forts.)

Angående en
fond för
finansiering
af vattenfalls-
rätten.

(Forts.)

vattenfall, gälla i minst lika hög grad mot det föreslagna sättet, att staten skulle i större utsträckning, genom tillhandahållande af både vattenfall och anläggningskapital åt enskilda kraftbolag, framskapa konkurrenter i sin egen affärsverksamhet.

Så säger, beträffande inköpen af Trollhättefallen, *styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk* angående Vargöfällen: »och till sist må icke glömmas, att genom vattenfallens inköp en konkurrent beträffande energileverans i trakten alltid aflägsnas»; och *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppräknar* som fördelar af inköpen: »Kronan får fria händer att i Göta älf mellan Trollhättan och Vargön verkställa dämning, kan tillgodogöra sig sina vattenfall vid Vänerens utlopp och vid Åkerström nedanför Trollhättan, som ensamma näppeligen kunna med ekonomisk fördel tillgodogöras, förvärfva ytterligare vattenkraft i Göta älf och får frihet att sköta älfvens vattenhushållning på det för vattenverken fördelaktigaste sättet». Liknande fördelar skulle staten kanske i många fall afhända sig för hela 75 år framåt, om den nu genom låneunderstöd medverkade till ett forceradt utnyttjande af statens vattenfall genom bebyggande af enskilda. Sådana anläggningar skulle kanske längre fram stå hindrande i vägen för ett fullt ekonomiskt utnyttjande af angränsande kraftkällor.

Hade det nu påvisats, att den egentliga industrien redan nu hade behof af kraft utöfver den, som finnes att tillgå vid enskilda kraftverk eller som kan fås vid statens anläggningar nu eller genom deras vidare utbyggnad, så skulle ju en snar utredning i saken varit nödig. Men något sådant behof eller intresse existerar icke ännu, säga både motionären och den af utskottet åberopade vattenfallsdirektören, den senare i följande orda'ag: »Mot företagande af en sådan utredning redan nu kan — om det blott gäller statens egna vattenfall — uppställas det skälet, att grunderna för utarrendering af statens vattenfall fastställdes först den 4 juli 1910, och att lagen om vattenfallsrätt ej är äldre än sedan den 1 juni 1911, hvarför dessa bestämmelsers verkningar ej ännu hafva kunnat göra sig gällande. Men att döma af den visserligen korta tids erfarenhet, som nu föreligger, torde man kunna säga, att något lifligare intresse för erhållande af arrende eller vattenfallsrätt icke trädt i dagen.

Gå vi till Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter för statens vattenfallsverk, så finna vi beträffande Trollhättan, att kraftförbrukningen för närvarande endast är 28,000 kilowatt och att återstående nybyggda 28,000 kilowatt beräknas fullt utnyttjade 1925, möjligen 1920. Utom denna kraftkapacitet, motsvarande 76,000 elektriska hästkrafter, kunna erhållas genom successiva regleringar ytterligare 61,800 elektriska hästkrafter, således tillsammans med ännu icke bortkontrakterade inalles 99,800 eller i rundt tal 100,000 elektriska hästkrafter. Beträffande *Älskarleby* voro enligt 1911 års proposition underhandlingar inledda om leverans af

cirka 22,000 elektriska hästkrafter. Första utbyggnaden skulle ge 18,000 och genom ytterligare utvidgning skulle man få tillsammans 45,000 hästkrafter. Här bli således 25,000 hästkrafter tills vidare odisponerade. Beträffande dessa räknar man bland annat på afsättning för elektriska smältverk, hvilka jag emellertid för min del anser lämpligast höra hemma i öfre Norrland, där den väldiga tillgången på vattenkraft knappt torde, stort sedt, kunna få någon annan användning. Där ha vi också våra ojämförligt största tillgångar i malm och skogar. Vid Porjus finnas nu cirka 8,750 kilowatt odisponerade och genom ytterligare montering af statens vattenfall endast i Luleå älf kan man få minst 300,000 hästkrafter, hvilka äro tillräckliga för en årsproduktion af cirka 1 million ton tackjärn. Den öfverflödiga kraften i Älfkarleby skulle sålunda kunna få användas för andra industriens räkning. Den torde också vara för värdefull för att kunna med ekonomisk fördel användas till malmsmältning.

*Angående en
fond för
finansiering
af vattenfalls-
rätten.*

(Forts.)

Då till kraftledningsnät vid Trollhättan och Älfkarleby redan beviljats så stora belopp som 8 millioner och 1½ millioner resp. och ytterligare anslag torde behövas, kan det väl ej anses lämpligt, att staten själf genom tillhandahållande af såväl vattenfall som anläggningsskapital uppammar konkurrenser åt sig. Beträffande Älfkarlebynätet räknar man för öfrigt nu med att i framtiden, då Älfkarlebykraften fullt exploaterats, nya kraftkällor måste anlitas. Då man redan nu förutsätter, att kraft skulle kunna levereras äfven på mera än 150 km. afstånd (enl. 1911 års proposition), så är det ju inte så godt att förutsäga, huru långt kraftnäten kunna komma att sträcka sig, och hvilka vattenfall staten lämpligen bör spara som reserv för kraftnätet. Att nödgas återinlösa af enskilda exploaterade vattenfall, som kunna blifva behöfliga för kraftnätet, kan ej bli så förmånligt i ekonomiskt afseende. Anläggandet af sådana kraftledningsnät måste, om det skall bli så ekonomiskt som möjligt, gå i riktning mot statsmonopol på kraften. Det hufvudsakliga skälet, för anordnande af en statens lånefond för vattenfallens bebyggande af enskilde förmedelst vattenfallsrätt, är farhågan, att det enskilda kapitalet ogärna skulle vilja utlåna penningar mot säkerhet i vattenfallsrätt. Man har därvid gjort jämförelse med tomträttsinstitutet och för dettas begagnande behöfliga lånefonder. Här förefanns emellertid redan vid lagens ikraftträdande ett stort behof för många mindre bemedlade personer att få ett eget hem på jämförelsevis billiga villkor. I fråga om vattenfallsrättens begagnande har däremot intet behof eller intresse kunnat påvisas, och då hvilar ju påståendet om lånesvärigheterna på ganska lösa grunder. Föreligger det för en företagare behof att förmedelst vattenrätt erhålla energi för någon viss bärkraftig industri, så torde utvägar icke saknas att uppbringa nödiga medel genom lån eller nyteckning af aktier.

Angående en
fond för
finansiering
af vattenfalls-
rätten.

(Forts.)

Då jag anser, att den väg motionären anvisat för främjandet af det rationella utnyttjandet af statens vattenfall genom inrättandet af en fond för enskildes tillgodogörande af desamma förmedelst vattenfallsrätt endast i undantagsfall bör användas och då intet behof af kraft utöfver den, som inom den närmaste tiden kan blifva tillgänglig vid statens vattenverk, på något sätt påvisats, så skall jag be att få yrka afslag å utskottets hemställan och å motionen.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Det synes mig, som om den siste ärade talaren har fäst sig uteslutande vid de förhållanden, som äro för handen uppe i de trakter, där han själf har sitt hemvist. Där är ju förhållandet det, att vi nyss monterat ett stort vattenfall, och där finnes också kraft att sälja. Så är ej förhållandet öfverallt här i Sverige, utan i allmänhet finnes det visst ej elektrisk kraft att köpa, och jag hyser ej alls den stora farhåga, som han tyckes hysa för den farliga konkurrens, som man genom bifall till motionen skulle uppamma åt staten. Han har med mycken kraft betonat, att något behof i den riktning, som motionären talat om, icke föreligger, och han har velat draga fram som ett bevis för att ej något behof föreligger, dels hvad motionären sagt och dels hvad vattenfallsdirektören i sin skrifvelse har yttrat. Jag blef ganska förvånad, när jag hörde honom säga detta, ty vattenfallsdirektören och, som jag vill minnas, äfven motionären tala ju om den stora fördel för Sverige och Sveriges industri, som det skulle vara, ifall vi kunde få våra vattenfall mera allmänt begagnade, och hvarigenom vi äfven skulle blifva mera oberoende af utlandet och slippa importera dessa massor af kol, som vi nu äro beroende af. Vi skulle nämligen i stället få använda de hvita kolen här i Sverige. Men när han skulle bevisa, att vattenfallsdirektören hade talat om, att ej något behof föreligger, så läste han endast upp en bit af dennes yttrande, men han läste ej upp fortsättningen. Jag skall be att få göra det i stället. Vattenfallsdirektören skrifver så:

»Till stor del kan detta bero på, att statens vattenfall, såsom ofvan antydts, i regel ej ligga så väl till i kommunikationshänseende m. m., men en viktig orsak är dock utan tvifvel den osäkerhet om vattenfallsrättens värde som realsäkerhet, hvilken ännu finnes hos dem, som skulle kunna tillhandahålla det erforderliga kapitalet. Det är emellertid icke oantagligt, att statens initiativ — såsom motionären framhåller — skulle kunna åstadkomma en annan syn på tingen». Nu säger den ärade talaren, att det ej är bevisadt, att den här vattenfallsrätten ej kan godtagas som säkerhet, men jag tror verkligen, att de flesta af oss äro fullkomligt öfvertygade om att våra banker och långifvande institut i allmänhet ej komma att godtaga den som realsäkerhet,

och att de ej komma att jämställa den rätten med äganderätten till vattenfall. Och när vi nu i fjol tillskapade detta institut — och det var då vår mening, att på det sättet statens vattenfall skulle komma i den enskilda industriens tjänst — så är det väl ej orätt, om man nu skrifver till Kungl. Maj:t och ber Kungl. Maj:t ureda det sätt, som kunde vara lämpligt för att åstadkomma, att vattenfallsrätten verkligen kan komma till användning. Ty det är nog en allmän öfvertygelse, att göres det ingenting från statens sida i det afseendet, så är det föga bevändt med detta sätt för utnyttjande af statens vattenfall i den enskilda industriens tjänst.

*Angående en
fond för
finansiering
af vattenfalls-
rätten.
(Forts.)*

Den ärade talaren har sagt, att om ej bankerna kunna gifva lån, så går det lätt att få pengar genom nyteckning af aktier. Det lät, som om han tyckte, att det skulle gå så lätt, men jag tror ej, att det i verkligheten kommer att ställa sig så, utan det blir nog så, att ifall ingenting göres härvidlag, så komma statens vattenfall i stort sedt att ligga obegagnade, och det tror jag ej är en sak, som är till nytta för Sveriges land. Detta är i korthet orsaken, hvarför vi i statsutskottet ha enat oss om att tillstyrka en skrifvelse till Kungl. Maj:t uti den riktningen, hvori motionen går. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Cavalli: Jag vet väl, att det är så godt som hopplöst att kämpa mot statsutskottets förslag, då utskottet, såvidt man af betänkanudet kan döma, är enhälligt i denna punkt. Men detta får för mig icke utgöra något hinder att framföra min mening, och jag anhåller därför om kammarens uppmärksamhet under några ögonblick. Jag skall fatta mig kort — som vanligt.

Hvad är det här fråga om? Jo, i en motion i Andra kammaren har föreslagits att hos Kungl. Maj:t begära utredning angående lämpligheten att upplägga en statslånefond för finansiering af företag, hvilka afse utbyggande af statens vattenfall förmedelst vattenfallsrätt. Förhållandet här i Riksdagen är det, att man i allmänhet ställer sig synnerligen välvillig till alla de motioner, där, såsom det heter, endast en utredning begäres. Den enda säkra påföljden af en sådan begäran, om den nu bifalles, nämligen en kommitté, fruktar man inte alls.

Vi ha här i landet passion för två ting: skuldsättning och statistik. Men det är beaktansvärdt, att man icke gärna vill ställa dem sida vid sida. Så äfven i detta fall. Motionären sysselsätter sig hufvudsakligen, och utskottet, såvidt jag kunnat finna, uteslutande med den ena sidan af frågan, lämpligheten af vattenfallens utbyggande, under det att den andra sidan af saken, den statsfinansiella, lämnas å sido. Det är då min plikt att i den delen lämna några upplysningar, när det nu gäller att lägga upp en ny lånefond till afsevärdt belopp. Jag skall alltså be att få lämna kammarens ledamöter uppgift om beloppet af de lånefon-

Angående en
fond för
finansiering
af vattenfalls-
rätten.

(Forts.)

der, som redan nu anvisats, och jag skall därvid angifva beloppen, sådana de voro vid senaste årsskiftet. Jag nämner beloppen i runda tal: Odlingslånefonden 4,338,000 kronor, torfindustri-lånefonden 3,443,000 kronor, egnahemslånefonden 24,200,000 kronor, Trollhättans egnahemslånefond 400,000 kronor, rederilånefonden 14,600,000 kronor, fonden för lån till Svenska Ostasiatiska Kompaniet 2,000,000 kronor, fiskerilånefonden 1,277,000 kronor, norrländska nyodlingsfonden 680,000 kronor, jordförmedlingsfonden 1,000,000 kronor, handverkslånefonden 50,000 kronor och järnvägslånefonden 61,548,000 kronor. Tillsammans utgöra dessa fonder, närmare bestämdt, ett belopp af 113,543,579 kronor och 6 öre.

I motionen har gifvits en antydan om de kostnader, som skulle vara erforderliga för det ifrågasatta ändamålet eller rättare om det lånebehof, som, om motionen bifölles, komme att uppstå. Motionären säger: »Det bör sålunda tagas i öfvervägande hvilka villkor, som böra gälla för rättigheter att erhålla lån ur den för ändamålet upplagda fonden och hur stor säkerhet, som staten bör kräfvä för kreditgifningen, samt till hvad belopp lånefonden bör uppgå, för att densamma må erhålla afsedd betydelse.» I dessa ord ligger en tydlig anvisning, att det gäller stora belopp, och vattenfallsdirektören, hvilkens uttalande ställts till utskottets förfogande, har strukit under den sidan af saken. Han yttrar: »Nu är det emellertid så, att vattenfallens byggande kräfvver stora kapital etc.» Och vidare säger han beträffande en eventuell lånerörelses utsträckning: »Härvid bör — — beaktas, att en dylik utsträckning af lånerörelsen kräfvver tillgång på högst betydande kapital etc.» Hvilka belopp, som här kunde komma i fråga, där- om skulle gifvetvis utredningen lämna upplysning, men det lider icke något som helst tvifvel, att den ifrågasatta nya lånefonden kommer att kräfvä ett betydande antal millioner. Det vill förefalla mig, mina herrar, som om de siffror, jag angifvit, borde mana till någon försiktighet.

Jag erinrar vidare om, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslår upptagande af lån till belopp af omkring 43,000,000 kronor, och att vidare i dag genom bifall till det betänkande, hvars sista punkt nu föreligger till afgörande, Riksdagen beslutat anvisa lånemedel, om jag räknat rätt, till omkring ett belopp af 35,000,000 kronor förutom dem, som kräfvvas för den i detta moment omnämnda lånefonden. Det bör tilläggas, att denna sistnämnda innebär ett ytterligare plus och ingår icke i någon annan summa, såsom fallet är med dessa 35,000,000 kronor, ty detta belopp ingår i de 43,000,000 kronor, om hvilka jag talade.

Vi ha, mina herrar, tillförne här i kammaren och i Riksdagen haft för vana att, när fråga varit om så vidtomfattande förslag som detta, afvakta Kungl. Maj:ts framställning, en framställning, hvilken Kungl. Maj:t — med den kändedom man äger om den dådkraft, som utmärker regeringarna nu för tiden —

icke lärer underlåta att göra utan att Riksdagen direkt påkallar detta på grund af en enskild motionärs förslag.

Motionären har, såsom jag nämnde, endast ytterst obetydligt vidrört den statsfinansiella sidan af saken. Han gör det egentligen endast med några få ord, då han säger: »Den goda kredit, svenska staten åtnjuter, kan nämligen möjliggöra, att billigare kapital nedlägges i vattenfallen, än om enskilda helt och hållet skulle verkställa företagens finansiering.» Hans skäl i statsfinansiellt hänseende är således »den goda kredit, som svenska staten åtnjuter». Ja, mina herrar, jag skulle vara tacksam, om kammarens ledamöter ville eftertänka, huruvida icke det är riktigt, som jag nu går att säga. Det är med en stats kredit på samma sätt som med en enskild persons auseende. Bibehållandet af bägge kräfvor, att man uppför sig väl.

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag, herr talman, om proposition på afslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Ja, herr talman, herr Cavalli har gjort hvad han kunnat för att påvisa de statsfinansiella faror, som skulle vara förenade med ett bifall till den här föreslagna skrivelsen till Kungl. Maj:t. Han omnämnde beloppet af de lånefonder, som af Riksdagen redan beviljats, och han ville skrämma oss med det stora beloppet på 113 miljoner och 6 öre, hvartill dessa fonder uppgingo. För min del får jag säga, att på mig verkade denna summa icke så ofantligt afskräckande. Då man betänker, att dessa fonder i allmänhet väsentligt — det kan man påstå — höjt Sveriges ekonomiska bärkraft, så tror jag, att man under sådana förhållanden kan säga, att dessa summor icke varit af statsmakterna illa använda. Herr Cavalli sade vidare, att man bör gå försiktigt fram, och att man bör afvakta ett förslag från Kungl. Maj:t i stället för att skriva till Kungl. Maj:t och framkalla ett sådant förslag. Ja, det är ju alldeles naturligt, att vi icke här kunna fatta beslut i sådant hänseende, innan det föreligger en utredning och ett förslag. Men jag kan icke finna, att det vore olämpligt att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på de förhållanden, som både motionären och vattenfallsdirektören omnämnt, ty det är verkligen en mycket viktig fråga för Sverige att få sina vattenfall använda och utbyggda till nytta för dess industri. Skulle en sådan fond för utlåning af medel till utbyggande af våra vattenfall kunna åstadkomma, att uppblomstringen af vår industri blefve mera liflig, än den nu är, så tror jag alls icke, att dessa medel äro på något sätt bortkastade, eller att man behöfver vara rädd att skuldsätta sig för sådana ändamål.

Herr Cavalli afslöt sitt anförande med att säga, att svenska statens kredit är nog bra, men om den fortfarande kommer att

*Angående en
fond för
finansiering
af vattenfalls-
rätten.
(Forts.)*

Angående en
fond för
finansiering
af vattenfalls-
rätten.

(Forts.)

så förblifva, det beror på, om läntagaren uppför sig väl. Jag undrar, om han icke där sade ett öfverord, ty icke kan man väl säga, att, därest svenska staten lånar upp pengar för att använda dem på det sätt, som här ifrågasattes, den icke uppför sig väl? Jag tror tvärtom, att det i framtiden skall visa sig, att svenska staten därigenom har skött sig väl och så som den bort göra.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 30 af sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 42.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 16 och 19 innevarande mars bordlagda betänkande nr 16, i anledning af väckt motion om tillägg till 2 § i tulltaxeunderrättelserna, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om sänkning
af tullsatsen å
mjöl och gryn
af hafre.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda betänkande nr 17, i anledning af väckt motion om sänkning af tullsatsen å mjöl och gryn af hafre.

I en inom Första kammaren af herr *Bäckström* väckt motion, nr 11, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade hemställts,

att Riksdagen måtte besluta, att tullen å mjöl och gryn af hafre skulle utgöra 1 krona 50 öre för 100 kilogram.

*Om sänkning
af tullsatsen å
mjöl och gryn
af hafre.
(Forts.)*

Utskottet hade i förevarande betänkande på uppgifna skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning af herr Bäckströms förevarande motion, I: 11, måtte besluta, att rubriken nr 79 i gällande tulltaxa skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Spannmål:

malen:

- a. gryn af hafre..... 100 kg. 3 kr. 50 öre.
b. gryn, andra slag; mjöl, alla slag,
äfvensom mjöl af arrowrot och andra
vegetabilier, ej till annan rubrik
hänförligt..... 100 kg. 6 kr. 50 öre.

Reservation hade afgifvits af herrar *Bäckström, Eriksson* i Grängesberg och *Christiernson* samt friherre *Palmstierna*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af herr Bäckströms förevarande motion, I: 11, måtte besluta, att rubriken nr 79 i gällande tulltaxa skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Spannmål:

malen:

- a. gryn af hafre.... 100 kg. 1 kr. 50 öre.
b. gryn, andra slag; mjöl, alla slag,
äfvensom mjöl af arrowrot och andra
vegetabilier, ej till annan rubrik
hänförligt..... 100 kg. 6 kr. 50 öre.

Herr Bäckström: Jag skulle kunna åtnöja mig med att hänvisa till den ganska utförliga motivering, som finnes intagen i den reservation vid utskottets betänkande, som afgifvits af mig och mina partikamrater inom utskottet. Men jag vill dock något dröja vid tvenne af de skäl, som varit bestämmande för oss reservanter. Det ena är, att vi här hafva att göra med en tullsats å ett lifsmedel, hvars användning bör uppmuntras i stället för att onödigtvis fördyras. Det andra skälet är, att, då utskottet framställt hafregrynsindustriens läge såsom ganska tryckt, vi icke hafva blifvit öfvertygade om att så verkligen är fallet. Må vara, att hafregrynsindustrien hos oss på grund af alltför stark konkurrens mellan de olika inhemska fabrikerne icke kunnat gifva den vinst, man beräknat, men på grund af växande konsumtion har ställningen blifvit allt bättre, och genom en nyligen träffad prisöfverenskommelse har udden af denna inhemska kon-

Om sänkning af tullsatsen å mjöl och gryn af hafre.
(Forts.)

kurrens brutits. Vår öfvertygelse är, att den svenska hafregryns-industrien mycket väl kunde reda sig utan något tullskydd alls, men eftersom all öfrig kvarnindustri här i landet är skyddad, finnes ingen anledning, hvarför just denna skulle blifva utan skydd, och hafva vi därför hemställt om ett tullskydd, lika med det, som risgryn har.

Jag vill särskildt påpeka en liten detalj i utskottets motive-ring, nämligen det af utskottet framhållna behovet af högre tullsats i detta fall för att hindra utlandet, speciellt Tyskland och Amerika, från att vid någon tidpunkt kasta in sitt tillverknings-öfverskott på den svenska marknaden. Enligt min och öfriga reservanters uppfattning är det olämpligt att genom permanenta höga tullsats er söka mota dumping från utlandet; det bör göras på annat sätt.

Af dessa skäl får jag yrka bifall till reservationen.

Herr Karlsson: Principiellt har ju knappast någon motsats funnits mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt. Utskottet såväl som reservanterna hafva erkänt, att den tullsats, som här består sedan 1895, är alltför hög. Utskottet liksom reservanterna ha haft den uppfattningen, att denna höga tullsats hittills icke varit af någon större betydelse, därför att det förefunnits konkurrens — och en stark konkurrens — mellan hafregrynskvarnarna här i landet, som gjort, att ifrågavarande industri icke kunnat begagna sig af denna alldeles olämpligt höga tullsats till alltför stark höjning af priset på sitt fabrikat. Utskottet och reservanterna hafva äfven varit ense därom, att sedan fabrikanterna numera, åtminstone vid de större och mer ledande kvarnarna, enat sig om prisbestämmelser, har fara uppstått för att denna industri skulle på grund af det höga tullskyddet komma att på olämpligt sätt gagna på allmänheten, och man har varit ense om att vilja hindra detta genom sänkning af tullsatsen.

Då det åter var fråga om, till hvilket belopp den borde sänkas, har enighet icke uppnåtts mellan utskottet och reservanterna. Dessa anse motionärens förslag om en tullsats af 1 kr. 50 öre såsom fullkomligt betryggande för industriens bestånd, och jag skall för min del villigt erkänna, att om det här vore fråga om åsättande af en ny tullsats, om denna industri hittills varit oskyddad och från dess sida framställt anspråk på skydd, då andra industrier hade sådant, så förefaller det mig, att det allra högsta, jag kunnat gå till, hade varit hvad motionären först och reservanterna sedan föreslagit. Men nu förhåller det sig så, att denna industri vuxit upp under, jag skulle vilja säga onaturligt, högt tullskydd, och man kan här med allt fog, förefaller det mig, använda den gamla bilden, att denna industri, som vuxit upp under dylika förhållanden, i viss mån liknar en drifhusplanta, och drifhusplantorna får man vara försiktig med. Jag har den

uppfattningen, att man bör räkna med bestående fakta och förhållanden, och då man nu vet, att afsevärdt kapital och en mängd arbetare engagerats i denna industri, få vi vara rädda att ställa så till, att densamma genom en för häftig åtgärd råkar i det läge, att dess bestånd äfventyras. Jag skall villigt erkänna, att det är alldeles omöjligt att här säga en exakt siffra, hvilken skulle vara den rätta. Men då utskottet har föreslagit en minskning i tullsatsen från 6 kr. 50 öre till 3 kr. 50 öre eller med 46 %, anser det sig också därmed i ganska hög grad skydda konsumenternas intresse utan att likväl på något sätt blottställa hafregrynsindustrien. Jag skulle för min del mycket väl kunna gå med på något lägre belopp än hvad utskottet föreslagit, men man är nu på den säkra sidan, och anser jag för min del, att man bör ställa sig så, då fråga är om en sådan sak som denna; om återigen det i framtiden och kanske i en nära liggande framtid skulle visa sig, att ytterligare nedsättning bör åstadkommas, om det skulle visa sig, att dessa kvarnar genom den tullsats utskottet föreslagit, ifall den af Riksdagen bifalles, se sig i stånd att på oskäligt sätt höja sina priser, är det riksdag hvarje år och statsmakterna kunna när som helst vidtaga rättelse. Därför tycker jag det vara skäl att gå försiktigt till väga.

Om sänkning af tullsatsen å mjöl och gryn af hafre.
(Forts.)

Det nämndes af motionären i slutet af hans anförande, att den fara, som af utskottet antydts ligga uti konkurrensen genom s. k. »dumping», från exempelvis Tyskland och Amerika, bör bekämpas på annat sätt än här föreslagits. Ja, jag vill icke göra mig till målsman för protektionistisk åskådning härvidlag, men nog skulle man kunnat vänta, att, då en person säger, att det skall ske på annat sätt, han äfven säger på *hvad sätt*. Det lär icke vara så alldeles lätt att utfundera något sådant sätt, åtminstone under den tid nu bestående handelstraktat med Tyskland äger kraft.

Jag erkänner villigt, att, icke minst då det, såsom motionären och reservanterna framhållit, rör sig om lifsmedel, man bör vara försiktig vid bestämmande af tullen, men på grund af existerande förhållanden och med hänsyn till, att denna industri vuxit upp under högt tullskydd, anser jag det klokast, om kammaren bifaller hvad utskottet föreslagit, och får jag, herr talman, yrka bifall därtill.

Herr Wickman: Den först åsatta och hittills gällande tullsatsen å hafregryn tillkom, såsom vi veta, i sammanhang med öfriga tullsatser, hvilka infördes här i landet, och den blef ju faktiskt åsatt icke såsom det hette för att skydda en industri, utan fast hellre för att, på samma gång den förlänade skydd, premiera samma industri, och om denna premiering kan jag säga, att, sådan den fastställdes, den varit till nytta för industrien såsom sådan. Vi hafva sett, att på grund af denna tullsats

Om sänkning af tullsatsen å mjöl och gryn af hafre.
(Forts.)

ifrågavarande industri utvecklat sig så, att den för närvarande är så kampduglig, att den kan bestå i konkurrens med hvilket land som helst. Jag tror icke det vore någon fara, om Riksdagen nu ginge med på en sådan nedsättning, som i reservationen blifvit föreslagen. I utskottet har meddelats en hel del siffror, som beröra både produktion och konsumtion i olika länder af denna för den fattiga befolkningen så nödvändiga vara. Dessa siffror visa sig vara af den art, att den svenska kvarnindustrien på detta område kan sägas vara fullkomligt konkurrensduglig. Såsom suppleant i utskottet åhörde jag en redogörelse, hvaraf framgick, att den svenska kvarnindustriens vara är fullt jämförlig med eller bättre än öfriga länders produkter på detta område, men det har också visat sig, att, till följd af det skydd den svenska industrien åtnjuter, det varit möjligt för industriens utöfvare att sammansluta sig på sådant sätt, att det är de, som bestämma varans pris, som således icke bestämmes af dess naturliga värde eller af dess konsumtion. Detta framgår, i synnerhet om man jämför förhållandena i Danmark och öfriga grynproducerande länder med dem, som råda här i Sverige, att varan ställer sig afsevärdt för dyr. Vore det nu möjligt att få tullsatsen sänkt till det belopp, som af reservanternas påyrkats, är det helt naturligt, att konsumtionen, som nu beräknas till 15 millioner kilogram, skulle kunna ökas i afsevärd mån. Det är såsom vi veta i synnerhet för Norrlands arbetarbefolkning och för den svenska arbetarbefolkningen i allmänhet en så nyttig vara, att jag tror Riksdagen gjorde klokt i att sänka tullsatsen å detta näringsmedel, som vi böra se till att det i vidsträcktare mån än hittills kommer till användning, så att priset å varan äfven blir sänkt, till ovärdelrig nytta i synnerhet för den svenska arbetarklassen, ty det är dess nytta jag ser på i främsta rummet. Nu tror jag icke det vore någon fara för denna industri, om Riksdagen ginge med på en sänkning icke till 3 kronor 50 öre, som utskottet föreslår, utan till 1 krona 50 öre, såsom reservanternas vilja. Det har också under ärendets behandling i utskottet påvisats, att själfva produktionskostnaden för denna industri icke uppgår till 3 kronor 50 öre per 100 kg., utan blott till 2 kronor 75 öre — 2 kronor 50 öre. Om man vill se riktigt noga på industriens behof af skydd, skulle detta kunna stanna just vid hvad som utgör själfva kostnaden för varans produktion, och då skulle man ju komma ned till sistnämnda priser. Men då denna industri är fullkomligt kampduglig, anser jag, att tullsatsen bör stanna vid hvad reservanternas föreslagit, och yrkar bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande betänkande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle

antaga det förslag, som innefattades i den af herr *Bäckström* m. fl. vid betänkandet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 16 och 19^e innevarande mars bordlagda utlåtande nr 9, i fråga om en af herr *Wavrinsky* väckt motion, nr 83, angående skrivelse till Konungen beträffande förberedande behandling af frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens.

I en inom Första kammaren väckt, till behandling af kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 83, hade herr *Wavrinsky* hemställt, att Riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes åt den för pröfning af frågor, som vid nästa Haagkonferens borde förekomma, utsedda kommitté uppdraga att ta i öfvervägande de i motionen berörda spörsmålen och, för de fall dessa befunnes böra upptagas till behandling å nästa Haagkonferens, vidtaga erforderliga förberedelser i sådant syfte, samt att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt kommittén att under sitt arbete söka samverka närmast med de af Norges och Danmarks regeringar för likartadt ändamål eventuellt tillsatta kommittéer.

Utskottet hade i detta utlåtande på åberopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion ej måtte föranleda någon Första kammarens åtgärd.

Herr *Wavrinsky*: Jag erkänner, att min motion fått en mycket välvillig behandling icke blott genom hvad utskottet i motiveringen säger, utan kanske lika mycket genom hvad det icke säger. Jag hade befarat, att utskottet skulle vara frestadt till att gifva uttryck åt misstro och ringaktning för det försvarsarbete, som utföres på det område, där jag gjort min framställning, särskildt med hänsyn till det af italienska regeringen gjorda freds- och aftalsbrottet. Så har ej skett. Jag ber därför få framföra ett värdsamt tack till utskottet. Äfven får jag tacka utskottet därför, att det framhållit vikten af de spörsmål, jag bragt å bane. Och om utskottet icke i allt delar min öfvertygelse, att lösning är att finna på den väg jag föreslagit, säger utskottet bestämdt ifrån, att framställningens närmaste syfte är behjärtansvärdt, och utskottet instämmer i att »Sverige bör i god tid och på bästa sätt förbereda sitt deltagande i nästa Haagkonferens.» Utskottet hänvisar äfven till den omständigheten, att Kungl. Maj:t »utsett en nämnd af på detta område erkändt sakkunniga personer med uppdrag i nyss berörda syfte,» hvilket jag också i motionen an-

Om förberedande behandling af frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens.

Om förberedande behandling af frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens.
(Forts.)

fört. Utskottet förmäler, att det äfven har sig bekant, »att denna nämnd ägnar sin uppmärksamhet jämväl åt de af motionären särskildt framhållna frågorna.» Man skulle då kunna fråga, hvarför jag dragit dessa frågor fram i Riksdagen. Jag har begärt ordet för att i korthet yttra något därom.

Fordon voro krigen ett tidsfördrif för furstar och furstinnor, kanske också för furstarnas älskarinnor, och för diplomaterna. Denna tid är nu borta, och krigen hafva till stor del blifvit en nationernas, en folkens angelägenhet. Jag behöfver knappast erinra om förhållandet med det senaste fransk-tyska kriget. Särskildt det turkiskt-grekiska kriget är ett exempel, som kan återopas i detta hänseende. Det grekiska folket pressade, ja, tvingade sin konung och sina diplomater till detta krig mot deras önskningsar och trots deras motstånd. Detta och liknande exempel göra det enligt min uppfattning nödvändigt, att den verksamhet, hvarunder, och de medel hvarmed fredsfrågan föres fram, för att en internationell rättsordning så småningom skall kunna skapas, blir betraktad såsom en *folkens* angelägenhet i högre grad än hittills, så att folken förstå sitt ansvar på detta område. Det är därför önskligt, att lagstiftande församlingar befatta sig med och göra sig förtrogna med dessa frågor mera än hittills skett. Detta har för mig varit skälet till ärendets framförande i Riksdagen. Huru välgörande det är, att folket är förtroget med hithörande frågor, har man sett exempelvis under marockokonflikten. I tidningarna hafva uppgifter varit synliga, att den internationella sociala byrån i Brüssel spelat en viss roll vid dämpande af de chauvinistiska rörelserna inom den franska nationen. Jag har själf kunnat verifiera dessa uppgifter. Jag har på byrån i Brüssel sett hithörande aktstycken samt tagit kännedom om hvad därvid ätgjordes samt om det samarbete, som vid detta tillfälle ägde rum mellan statsmyndigheterna och denna organisation i och för dämpande af de nämnda chauvinistiska strömningarna i det borgerliga lägret. Det är på denna väg freds rörelsen skall gå framåt. Alla böra känna det gemensamma ansvaret för fredens bevarande, för att uppkommande tvister folket emellan så långt möjligt är lösas på fredlig väg. Det välvilliga sätt, hvarpå utskottet behandlat frågan och lämnat upplysningar, har jag funnit för mig tillfredsställande, och jag har vid sådant förhållande icke något yrkande att göra.

Herr Beckman, Ernst: Jag har begärt ordet såsom medlem af den af regeringen tillsatta nämnd, hvilken har att förbereda Sveriges deltagande i nästa Haagkonferens i afseende på vissa folkrättsliga spörsmål, som kunna förväntas där komma under behandling. Jag nödgas därtill, därför att i utskottets betänkande influtit ett litet misstag, som kan vålla missuppfattning och som icke bör lämnas utan rättelse.

Såsom nyss af motionären erinrades, har utskottet yttrat,

att enligt hvad utskottet har sig bekant, ifrågavarande nämnd »ägnar sin uppmärksamhet jämväl åt de af motionären särskildt framhållna frågorna.» Detta kan ju tydas, som om nämnden ägnar sin uppmärksamhet åt samtliga de af motionären framhållna frågorna. Hade utskottet blott uttalat som sin mening, att det stora flertalet af dessa frågor vore föremål för nämndens uppmärksamhet, vore dess yttrande alldeles riktigt; nu är detta icke fallet — och jag skall be att få redogöra för, hvilka bland de af motionären upptagna frågor enligt min uppfattning med visshet komma att underkastas nämndens öfvervägande. De böra jämlikt nämndens instruktion vara af den beskaffenhet att de »kunna förväntas» komma upp på Haagkonferensens program.

Det är då helt naturligt, att frågan rörande de folkrättsliga reglerna för krigsföringen såväl till lands och sjös som äfven på den nya skådeplatsen för krigföring, nämligen i luften, bör komma under betraktande. Lika naturligt är, att frågan om medling och om de regler, som kunna göra denna medling automatisk, liksom äfven frågan om obligatorisk skiljedom måste falla under nämndens öfvervägande. Äfven är tydligt, att den stora frågan om successiv minskning af militärbördorna, »begränsning af krigsrustningarna», som redan förut stått på Haagkonferensens program, kan väntas äfven denna gång blifva framförd. Och det ligger då i sakens natur, att det skulle vara till fördel, om framställning i detta syfte kunde göras af flera mindre stater samfällt. Jag säger med flit »krigsrustningarnas begränsning», ehuru i motionens rubrik står »afrustning», ty det framgår af resonemanget i själfva texten, att motionären åsyftar den fråga, som redan förut varit uppe, nämligen förslaget om allmän begränsning af krigsrustningarna.

Vidare är gifvet att det vore fördelaktigt, om man kunde tänka sig etablerandet af ett samarbete mellan de nämnder, som äro eller möjligen kunna blifva tillsatta inom de andra nordiska länderna. Härom har jag redan tillåtit mig att på det delegerademöte, som hölls af det Nordiska Interparlamentariska Förbundet i Kristiania, framlägga förslag. Och jag kan upplysa, att vår utrikesminister ställer sig mycket sympatisk i fråga om ett sådant samarbete.

Också organisationen af Haagkonferenserna kommer säkerligen under öfvervägande, så mycket mera naturligt som tvenne af medlemmarna i nämnden varit Sveriges delegerade vid den andra konferensen i Haag. Därvid upptages äfven frågan om deras »automatiska» sammanträdande eller att konferenserna vid viss bestämd mellantid sammanträda utan att behöfva särskildt sammankallas af någon enskild stat eller dess öfverhufvud.

Detta är, synes det mig, det hufvudsakliga af hvad motionären föreslagit och alla dessa punkter torde komma att af nämnden behandlas. Däremot finnas några andra, som jag föreställer mig

Om förberedande behandling af frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens.
(Forts.)

Om förberedande behandling af frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens.

(Forts.)

icke komma att upptagas och som icke synas vara af den natur, att de »kunna förväntas» blifva föremål för öfverläggning på Haagkonferensen. Jag tänker då först på förslaget om inrättandet af en internationell folkrättsakademi, en akademi af folkrättslärd, som skulle stå i förbindelse med den internationella skiljedomstolen i Haag. Denna tanke är icke ny, utan tvärtom redan förut framburen och framburen från det rätta hållet, nämligen just från skiljedomstolens eget land, från Holland. Därifrån har redan utgått upprop till bildande af en slags akademi af folkrättslärd med säte i det nya stora Carnegieska fredspalatset. Denna fråga torde således icke behöfva särskildt behandlas. Vidare kan jag egentligen icke förstå meningen med den kontroll öfver diplomatiska ärendens behandling, som af motionären föreslagits, eller huru den skulle kunna åstadkommas. Jag tror för öfrigt knappast, att just den diplomatiska konferensen i Haag skulle vara platsen för en sådan framställning. Inrättande af en internationell byrå för främjande af mellanfolkliga intressen af skilda slag är en annan sak, som enligt motionären bör blifva föremål för nämndens öfvervägande. Denna tankes realiserande tror jag dock ligger så långt i framtiden, att jag kan knappast föreställa mig, att den nu bör blifva föremål för öfverläggning. Den är ännu icke aktuell. Ännu mindre kan jag säga detta om ett annat förslag, som motionären själf betecknar såsom en framtids-tanke, nämligen ett projekt att för beifrande af brott mot folkrätten inrätta något slags myndighet, som kunde liknas vid en »fredens justitieombudsman».

Jag har redogjort för allt detta så pass utförligt dels för aflägsnande af missuppfattningar, som kunna göra sig gällande på grund af ofvan berörda uttryck i utskottets betänkande, dels också i samma syfte, som motionären haft med sin framställning, nämligen att kammarens uppmärksamhet skulle riktas på det arbete, som pågår vid konferenserna i Haag. Detta fredskonferensernas ihärdiga arbete skall, såsom vi hoppas, lägga grunden till en rättsordning, hvilken så småningom skall aflösa krigets näfrätt nationerna emellan och i stället bland folken bereda seger åt en ordnad rättsuppfattning. Slutligen vill jag, i likhet med utskottet i dess utlåtande, erinra om betydelsen af dessa fredskonferenser för de smärre staterna däruti att de där få ett icke ofta återkommande tillfälle att göra sin stämma hörd vid sidan af stormakterna och åtminstone där sakliga grunder och icke blott maktspråk vinner gehör, öfva inflytande på frågor som äro af stor vikt icke minst för de små staterna.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Wavrinsky: Jag ber att till herr Beckman få framföra mitt tack för de upplysningar han lämnat, upplysningar hvilka voro af stort intresse. Jag har naturligtvis ej tänkt mig,

att alla de frågor, som jag omnämnt i min motion, skulle genast af nämnden kunna upptagas. Jag hoppas emellertid, att herr Beckman får rätt, när han säger, att nämnden kommer att ägna uppmärksamhet åt dem, och uppmärksamhet har den ju redan ägnat åt dem, när han kan upplysa om, hvilka frågor som nämnden kommer att nu taga upp och hvilka den icke kommer att taga upp. Jag har också i min motion sagt, att vissa af dessa frågor äro framtidsfrågor, men att önskligt vore, att man i tid ägnade uppmärksamhet åt dem. Det svåra fredsarbetet på folk-rättslig grund måste fullföljas steg för steg, planmässigt och mål-medvetet.

Om förberedande behandling af frågor, som böra förekomma vid nästa Haag-konferens.
(Forts.)

Nu har herr Beckman riktat till mig den frågan, hvilken kontroll nationerna skulle kunna utöfva på de diplomatiska förhandlingarna. Jag har tänkt mig, att kontrollen skulle bestå däri, att de diplomatiska öfverenskommelserna allt mera och mera föredroges i de lagstiftande församlingarna och af dem godkändes, så att folken genom sina lagstiftande församlingar själfva komme att känna ansvaret. Däri skulle också samtidigt ligga kontroll.

Jag har nu vunnit ändamålet med min framställning och hoppas, att den uppmärksamhet, som härigenom riktats på dessa frågor, skall föranleda vår svenska Riksdag att göra sig allt mer och mer förtrogen med dessa ärenden och icke ringakta dem, och att man så småningom skall känna med sig, att det är hela folket, och icke endast den diplomatiska ledningen, som bär ansvaret för de traktater och öfvenskommelser, hvilka folken ingå.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Herr talmannen uppstod, och aflägsnade sig, hvarefter ledningen af kammarens förhandlingar öfvertogs af herr vice talmannen.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande nr 5, i anledning af herr Kjelléns motion nr 90, om ett tillägg till Första kammarens ordningsstadga i syfte att reglera interpellationsinstitutet för denna kammare. *Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.*

Uti en inom Första kammaren af herr *Kjellén* väckt, till behandling af dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 90, hemställdes:

att Första kammaren måtte besluta att till sin ordningsstadgas § 18 tillägga följande stadgande:

Om reglering
af interpellationsinstituet
för Första
kammaren.
(Forts.)

»5:o) Åskar utom föredragningslistan ledamot att få till Konungens rådgifvare framställa spörsmål; aflämne detsamma skriftligen uppställt och af bestämdt innehåll. Kammaren beslute, huruvida spörsmålet må tillställas vederbörande rådgifvare eller icke. I förra händelsen låte talmannen honom ofördröjligen af spörsmålet undfå del.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Första kammaren måtte på så sätt bifalla motionen, att kammaren beslutade att till sin ordningsstadgas § 18 tillägga följande stadgande:

»5:o) Åskar utom föredragningslistan ledamot att få till Konungens rådgifvare framställa spörsmål; aflämne detsamma skriftligen uppställt och af bestämdt innehåll. Kammaren beslute, utan föregående öfverläggning, huruvida spörsmålet må framställas eller icke. I förra händelsen låte talmannen vederbörande rådgifvare ofördröjligen af spörsmålet undfå del.»

Reservation hade afgifvits af herrar *Danström* och *Hallberg* mot viss del af utskottsbetänkandet.

Herr *Danström*: Jag anser föreliggande fråga vara så viktig, att den bör synas något närmare i sömmarna och icke afgöras endast på grund af än så mångårig praxis i Andra kammaren. Jag beklagar, att debatten härom måste företagas på denna sena timma och inför glest besatta bänkar.

Denna kammares andra tillfälliga utskott har i anledning af herr *Kjelléns* motion tillstyrkt en reglering af den s. k. interpellationsrätten genom införande i Första kammarens ordningsstadga af bestämmelser lika lydande med § 21 i Andra kammarens arbetsordning. Två af utskottets ledamöter, herr *Hallberg* och jag, hafva reserverat oss in blanco mot viss del af utskottets betänkande. Jag tillåter mig här med några ord angifva de betänkligheter, som af oss reservanter uttalats inom utskottet mot förslaget, och hvilka gälla såväl utlåtandets kläm som dess motivering.

Såsom framgår af den belysande historik, utskottet i sitt betänkande meddelat om interpellationsinstitutets tillkomst och användning i svenska Riksdagen efter den nya representationsordningens införande, framkommo från början starka betänkligheter mot dett sätt, hvarpå genom ett beslut med den förseglade sedelns tillhjälp interpellationsrätten redan år 1867 blef reglerad i Andra kammaren uti dess arbetsordnings § 21. En liknande bestämmelse föreslogs år 1868, på grund af väckta motioner, af ett tillfälligt utskott att införas i Första kammarens ordningsstadga, som blef afslagen.

Det var väsentligen *tre* invändningar, som gjordes mot detta stadgande. Hufvudskälet mot detsamma var, att denna ur konstitutionell synpunkt betydelsefulla fråga borde afgöras i grund-

lagsenlig ordning och icke inordnas vid sidan om riksdagsordningen i en arbetsordning, om hvilken icke ens hela Riksdagen utan hvarje kammare för sig beslutar, stundom omedelbart och utan föregående utredning. Denna invändning torde ännu äga sitt fulla berättigande, ehuru interpellationsinstitutet enligt föreskriften i arbetsordningen för Andra kammaren nu där tillämpats under loppet af 45 år utan några större olägenheter.

Den andra anmärkningen gaf uttryck åt farhågan, att en kammares majoritet kunde af t. ex. partipolitiska skäl finna lämpligt att vägra en äfven mycket berättigad interpellation, som en riksdagsledamot önskade framställa. Sälunda yttrade en talare: »Man kan lätt tänka sig en majoritet, som af tacksamhet eller andra känslor är en ministär så bevågen, att den undertrycker hvarjehanda interpellationer, som kunna medföra upplysningar af stor vikt och nytta för landet.» Under debatten i Andra kammaren den 11 april 1867 yrkades därför, att för interpellationens framställande skulle erfordras stöd af endast 30 eller ock af en tredjedel af kammarens ledamöter. Då riksdagsordningen icke känner till någon kvalificerad röstgrund, ansågs det emellertid olämpligt att föreskrifva sådan i arbetsordningen.

Den tredje betänkligheten gällde föreskriften, att kammaren skulle utan föregående öfverläggning besluta, huruvida interpellation finge framställas eller icke. Härigenom beröfvades kammarens ledamöter rätten att före sådant beslut anföra skäl för eller emot lämpligheten och lagligheten af att till någon konungens rådgifvare framställa ett spörsmål utom dagordningen.

Då 1868 års utskottsbetänkande förelåg om införande äfven i Första kammarens ordningsstadga af bestämmelser om interpellationsrätten, yttrade grefve Henning Hamilton bland annat, att han icke ville underkasta sig hvad som i Andra kammaren blifvit stadgadt, förrän någon större erfarenhet vunnits om nyttan däraf. Det vore för öfrigt icke lämpligt att i en ordningsstadga framställa såsom regel hvad kammaren ej har laglig rätt att fordra. Det vore därför bättre att dröja, tills interpellationsrätten blifvit ordnad i öfverensstämmelse med våra öfriga konstitutionella rättigheter och erhållit sin vederbörliga plats i grundlagen. Först då vore också tiden inne att i den speciella arbetsordningen reglera detaljerna i denna rättighets utöfning.

Frågar man sig nu, i hvad mån de år 1867 och 1868 uttalade betänkligheterna mot § 21 i Andra kammarens arbetsordning bekräftats genom hittills vunnen erfarenhet, så skall man visserligen finna, att kammaren vägrat endast 12 af de begärda 163 interpellationer, men att åtminstone i ett par fall, när sådan vägran med ganska ringa majoritet beslutats, häremot afgifvits motiverade reservationer, i hvilka protesterats mot majoritetens undertryckande af interpellationsrätten.

Jag hänvisar till ett här i betänkandet omnämndt, ganska

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.
(Forts.)

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.

(Forts.)

betecknande fall vid 1893 års riksdag, därvid herr Ernst Beckman uttalade sin fulla förvissning att, när begäran göres att rikta sådana frågor till regeringen, hvilka verkligen kunna anses såsom uttryck för berättigade kraf, man också skall äga rätt att få framställa dem. Då herr von Friesen vid ett följande sammanträde begärde få framställa en liknande interpellation, hvilken bifölls, anmärkte han, att det klandrade beslutet måst fattas utan föregående öfverläggning. Skäl för och emot befogenheten af interpellationen finge sålunda icke vägas emot hvarandra. Svepskäl och känslöstämningar kunde därför föra in sinnena på oriktiga vägar och förvillade eljest klara omdömen. Ett under sådana förhållanden tillkommet beslut kunde omöjligen anses oåterkalleligt, och ett försök att däri vinna rättelse kunde icke anses obefogadt. I detta yttrande instämde bland andra herr Hedin.

Detta fall bevisar på ett eklatant sätt olämpligheten af att icke medgifva öfverläggning före ett beslut om interpellations framställande. Följden af ett sådant förbud kan blifva, att kammaren sedermera efter inhämtande af bättre skäl nödgas återkalla ett fattadt vägrande beslut. Diskussion före ett sådant beslut synes därför icke vara så onödig, som utskottet förmenar, och hvilka olägenheter den skulle medföra framför hvarje annan debatt, har utskottet icke alls påvisat.

Utskottet söker tolka riksdagsordningens § 52 så, att denna paragraf icke medgifver sådan öfverläggning. Min uppfattning af § 52 är alldeles motsatt: att ledamot af kammaren icke grundlagsenligt kan förvägras att yttra sig om en interpellations lämplighet och laglighet, innan beslut om dess framställande fattas, lika litet som före remissen af en motion det är uteslutet att yttra sig med yrkande för eller mot remissen.

Men jag vill icke här ytterligare tvista med utskottets majoritet om denna sak, hvars bedömande tillhör annat forum än ett tillfälligt utskott. Jag vill endast framhålla de båda alternativen: *Antingen* är den föreslagna restriktionen »utan föregående öfverläggning» i strid med riksdagsordningens § 52, och då bör den tydligen icke införas i kammarens ordningsstadga; *eller ock* står den, såsom utskottet antager, i öfverensstämmelse med § 52, och då är den ju alldeles öfverflödigt.

Den reservation, som herr Hallberg och jag afgifvit mot viss del af utskottsbetänkandet, går närmast ut på, att endast riksdagsordningen och icke tillika ordningsstadgan bör få reglera yttranderätten i denna kammare. Då emellertid under diskussionen här möjligen nya skäl kunna komma att anföras, som förmå försvaga reservanternas starka betänkligheter i detta afseende, skall jag icke redan nu tillåta mig framställa formligt yrkande om borttagande ur utskottsbetänkandets kläm af orden «utan föregående öfverläggning».

Grefve Lagerbjelke: Herr vice talman! Att döma af reservantens, herr Dansström, anförande nyss förfaller det mig, som om anledningen till såväl reservationen som hans anförande i dag skulle hafva varit ej att framföra en bestämd uppfattning i motsats till utskottets, utan att få föreliggande fråga belyst från olika sidor.

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.
(Forts.)

Utgångspunkten för reservantens anförande var, att han ansåg stadgande om interpellationsrätten helst böra införas i grundlagen. Detta kan nog vara riktigt, men då under en tid af närmare 50 år interpellationsinstitutet det förutan tillämpats och såvidt jag kan finna, utan någon olägenhet, kan jag icke fatta, hvarför icke så kan fortgå, åtminstone tillsvidare.

Reservanten har vidare uttalat sig mot, att det diskussionsförbud, som utskottet föreslagit, skulle vara lagligt, och till stöd därför åberopat innehållet i 52 § af riksdagsordningen. Det torde då vara lämpligt, att jag uppläser denna §. Den lyder så: »Vid kammares sammanträde äger hvarje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under öfverläggning komma, och om lagligheten af allt, som inom kammaren sig tilldrager. En hvar yttrar sig i den ordning, han därtill sig anmält och uppropad blifver, och må ej någon vara berättigad att tala utom protokollet.» Försättningen inverkar nog icke på den nu föredragna frågan och torde därför vara onödig att uppläsa.

Jag kan icke finna, att med bestämmelserna i denna § afses någon ovillkorlig rätt att fritt tala i alla förekommande frågor. Denna rätt är i åtskilliga fall inskränkt i riksdagsordningen såsom i §§ 57 och 77. Det har då påståtts, att yttrandefrihet skulle finnas i alla frågor, där den icke är i riksdagsordningen inskränkt. Jag kan icke medgifva detta, utan det förefaller mig, som om kammaren skulle äga inskränka yttrandefriheten, äfven genom diskussionsförbud, i alla de frågor, där icke, såsom i 57 och 59 §§ i riksdagsordningen, rätt till öfverläggning förutsättes vara gifven eller, såsom i 58 §, yttrandefrihet är bestämdt stadgad eller ock särskilda skäl tala mot kammarens förenämnda befogenhet; och detta sistnämnda kan jag icke anse vara fallet i fråga om interpellationsrätten. Jag kan således icke tillerkänna någon betydelse åt den invändning, som gjorts i nu nämnda afseende.

Däremot är jag mer tveksam i ett annat hänseende. Man kan nämligen tänka sig, att begränsning af denna kammares rätt att i vissa fall inskränka yttrandefriheten skulle kunna framgå af bestämmelserna i 52 § om rätt för ledamot att yttra sig om lagligheten af allt som inom kammaren sig tilldragit. Diskussion skulle i så fall vara förbjuden i sak, men få röra sig om lagligheten af i kammaren framkomna frågor.

För en sådan tolkning tala nog åtskilliga skäl. Men jag vill i detta afseende till en början framhålla, att det ofta kan vara

*Om reglering
af interpella-
tionsinstitutet
för Första
kammaren.*

(Forts.)

svårt, om icke omöjligt att under diskussionen uppdraga någon gräns i dessa afseenden.

Jag vill vidare erinra, att rätten att yttra sig om en frågas laglighet kan utöfvas vid själfva interpellationsdebatten.

Jag vill vidare erinra därom att, när frågan om interpellationsinstitutet ursprungligen var före, just denna erinran då gjordes, ehuru den icke särskildt urgerades. Man måste i detta sammanhang äfven beakta, att Andra kammaren antagit denna bestämmelse om fullständigt diskussionsförbud, utan att talmannen vägrat proposition därpå. Härmed har frågan i detta afseende pröfvats i Andra kammaren. Detta kan visserligen icke vara afgörande för denna kammare, men har dock sin betydelse.

Jag vill vidare framhålla, att det finnes åtskilliga korrektiv mot följderna af den bestämmelse, som förbjuder diskussion äfven om en frågas laglighet. Det första af dessa är talmannens rätt att vägra proposition på en fråga, om han anser, att den icke kan lagligen framställas; och i Andra kammaren har äfven, efter den historik utskottet lämnat, förekommit fall, då talmannen vägrat proposition just på denna grund. Man bör tillika hysa förtroende till kammarens politiska omdöme och sans att bedöma frågor af ifrågavarande slag; och anser jag, att erfarenheten gifver vid handen, att man kan hysa sådant förtroende.

För att söka få någon upplysning, huru 52 § i riksdagsordningen rätteligen bör tolkas, har jag studerat Riksdagens protokoll. Bestämmelsen var icke ny i sista riksdagsordningen, utan infördes första gången i 1810 års riksdagsordning. Bestämmelsen där antogs i enlighet med konstitutionsutskottets hemställan, men kan intet ytterligare inhämtas vare sig af konstitutionsutskottets utlåtande eller af motioner eller diskussioner i kamrarna.

Jag får till sist säga, att då hittills ingen meningsskiljaktighet synes mig hafva förekommit angående lämpligheten af denna bestämmelse om diskussionsförbud, och då denna bestämmelse nu har tillämpats i Andra kammaren i öfver 40 år, samt det är af vikt, att bestämmelserna i en så betydelsefull konstitutionell fråga som interpellationsinstitutet äro lika i båda kamrarna, tillåter jag mig oakadt den tvekan jag haft i nu berörda afseende, att yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Friherre Åkerhielm: Utskottet är värdt allt erkännande för den intressanta historik, som influtit i betänkandet, men jag måste för min del bekänna, att denna historik snarare ökat än än minskat mina betänkligheter mot att meddela bestämmelser om interpellationsmetoden i den ordning hvarom här är fråga. Det synes mig, som om det skulle vara bäst och riktigast, om man i grundlagen inryckte bestämmelser såväl om interpellationsrätten som om den form, under hvilken denna rätt skulle utöfvas. Och så mycket mer önskligt finner jag detta vara, som

interpellationsmetodens användning fått en så betydande utsträckning i medkammaren och nu, att döma af motionärens framställning, det synes vara meningen att gifva interpellationsrätten i Första kammaren en högst betydande räckvidd. Motionären säger nämligen i sin motivering till motionen: »det kan till och med sättas i fråga, vid betraktande af riksdagsordningens § 51, om Första kammarens talman under nuvarande förhållanden äger laga befogenhet att kalla kammaren till instämmande i en interpellation, hvilket instämmande är det afgörande för institutets höjande till *konstitutionell betydelse*.» Och så yttrar han vidare »det kan måhända väcka någon förvåning, att kammaren icke redan i begynnelsen upptog interpellationen bland sina lagbestämda arbetsformer på samma sätt som medkammaren». Men, säger han, »förklaringen ligger nog däruti, att uppmärksamheten ännu icke var fäst på dess konstitutionella betydelse; man hade ännu icke ens mist förtroendet till de ordinarie ansvarighetsformernas lifskraft; till och med en fungerande riksrätt låg ju blott 13 år tillbaka i minnet». Det framgår häraf, synes mig, som om motionären tänkt sig interpellationsrätten såsom en form för att utöfva kontroll öfver hur konungens rådgifvare sköta sina ämbeten. Och skulle det verkligen vara så, att man vill tillskapa nya former för att utkräfva ansvar af statsrådet, vore uppenbarligen den frågan liksom andra frågor om sättet att utkräfva sådant ansvar en fråga, som borde regleras genom grundlagen. Då emellertid den bestämmelse, som utskottet här har föreslagit, under så många år varit tillämpad i Andra kammaren, utan att, såvidt jag känner och den omförmälda historiken gifver anledning antaga, det någonsin på allvar varit fråga om att upphäfva denna bestämmelse i Andra kammarens arbetsordning, vill jag för min del icke göra något yrkande om afslag på utskottets hemställan. Men jag vill framhålla såsom önskvärdt, att konstitutionsutskottet ville taga under öfvervägande, om det icke skulle vara riktigt att interpellationsmetodens användning och formen för densamma blefve fastställd genom grundlag.

Däremot skulle jag vilja göra en hemställan i afseende på utskottets motivering. Utskottet säger nämligen:

»Beträffande betydelsen af kammarens tillstånd till framställande af en interpellation har utskottet funnit det uppenbart, att kammaren icke härmed »ställer sig bakom» eller solidarisk med interpellanten, utan endast anser frågan vara af den innebörd och beskaffenhet, att kammaren kan och bör lämna sitt tillstånd till densamma framställande. Häri genom erhåller dock interpellationen en ojämförligt större kraft och betydelse, än om den utan vidare framställes af enskild ledamot.»

Uttalandet i den sista punkten, af hvad jag nu citerat, tyckes mig icke vara lämpligt, och om jag ber herrarna gå något tillbaka i utskottets betänkande, så refereras där å sid. 16 en diskussion i

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.
(Forts.)

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.

(Forts.)

Andra kammaren vid 1910 års riksdag. En talare, säges det, »trodde, att många med honom nästan undantagslöst sade ja till en begäran om interpellations framställande och det utan att taga annan hänsyn till interpellationens ämne, än att det icke finge beröra sådana saker, som kunde vara af särskildt grannlaga art», och en annan talare vid samma tillfälle, konstitutionsutskottets nuvarande vice ordförande anförde, »att det framhållits, att en interpellations beviljande icke betydde, att kammaren godkänt interpellationens innehåll och syfte, utan blott att man ej ville förhindra en enskild riksdagsman att kunna vinna önskade upplysningar från regeringens sida».

Om man nu skulle fastslå en bestämmelse i arbetsordningen, där det komme att heta, att kammaren besluter utan föregående öfverläggning, huruvida spörsmålet må framställas eller icke, således att kammaren skulle få rättighet att afgöra, huruvida en interpellation får ske eller icke, bör det efter min mening vara en förutsättning härför, att man anser, att interpellationen icke skall vägras under några andra förhållanden, än att man finner den rent af olaglig, eller af något sådant skäl, såsom att den icke kan anses fullt grannlaga, eller att den strider mot kammarens värdighet. Detta synes mig vara en afgjord förutsättning för att icke en sådan beslutanderätt för kammaren skall behörigen inkräkta på en interpellants rätt.

Jag vill därför för min del, utan att göra något yrkande i afseende på klämman, endast göra den hemställan att, i fall kammaren skulle komma att antaga utskottets förslag, de ord som på 18:e sidan förekomma sist i tredje stycket nedifrån: »häri genom erhåller dock interpellationen en ojämförligt större kraft och betydelse, än om den utan vidare framställs af enskild ledamot», hvilka ord äro ägnade att gifva åt interpellationen en annan betydelse än den verkliga bör hafva — att den meningen måtte ur motiveringen uteslutas.

Herr Kjellén: Jag ber först att få uttala min tacksamhet till utskottet för den stora uppmärksamhet som det visat motionen. Jag tackar det som motionär för dess tillmötesgående i klämman, och jag tackar det också såsom vetenskapsman för den möda det gjort sig att hopsamla ett värdefullt historiskt stoff i ett ämne, som vår vetenskap ännu icke hunnit bearbeta.

Utskottets resultat skiljer sig, på sätt herrarne torde hafva bemärkt, från mitt endast så till vida, att utskottet ansett sig kunna insätta den där klausulen, som förbjuder föregående öfverläggning, innan kammaren fattar beslut om en interpellations framställande. Häri genom skulle formuleringen blifva fullständigt lika med den, som vi känna från Andra kammaren. I realfrågan har jag från början delat denna mening, då jag anser, att en sådan öfverläggning är till ingen nytta, men kan bli till

skada; den skulle redan från början kunna upprulla en debatt, som till äfventyrs kunde sväfvä mycket långt ut. Att jag icke ville taga med klausulen berodde uteslutande på formfrågan om dess öfverensstämmelse med § 52 riksdagsordningen; utan att göra något bestämdt påstående i saken framställde jag i motionen denna öfverensstämmelse som »tvifvelaktig», och tillmätte icke realfrågan så stor vikt, att jag för dess skull ville öppna tvist om former. Jag ville helst endast undgå ett kinkigt lagtolkningsfrågor. Då utskottet emellertid funnit af nöden att insätta klausulen, är jag nu uppfordrad att fatta position till frågan från juridisk tolkningsynpunkt.

Jag har alltså underkastat denna sak ett noggrant öfvervägande och kommit till det resultat, att jag icke vill göra någon mening gällande gentemot utskottet. Den juridiska tolkning, som utskottets ärade ordförande från denna plats nu framfört, finner jag för min del bärkraftig. Det torde också vid närmare påseende falla i ögonen, att riksdagsordningens 52 § icke statuerar någon obetingad yttrandefrihet, utan från början begränsar den till *vissa frågor* nämligen sådana, som komma under öfverläggning, och till en *viss synpunkt*, nämligen lagligheten af förekommande frågor. Att det verkligen finnes andra frågor än sådana som komma under öfverläggning, och detta t. o. m. på föredragningslistan, därpå ha vi oupphöriga exempel; senast den i afton, då vi nyss hörde talmannen anmäla en fråga med dessa ord: »Kammaren torde finna att ärendet icke föranleder annan åtgärd från kammarens sida än att läggas till handlingarna». Skulle någon ledamot i ett sådant ögonblick begära ordet är jag viss om att vår välvillige talman — och vår icke mindre välvillige vice talman — skulle gifva honom det, i synnerhet som det ju kunde vara fråga om laglighet; men om talaren då begagnade ordet t. ex. till en ny realitetsbehandling af en fråga, hvarom utskottet gjort anmälan, att kammaren stannat i olika beslut — då skulle åtminstone icke § 52 kunna tjäna honom till någon betäckning, därest talmannen toge ordet ifrån honom. Ty den frågan kom öfver hufvud icke i den stunden under öfverläggning. Härvid kan man ju tänka äfven på den klausul i § 60 riksdagsordningen, hvilken stadgar, att ingen må försöka genom ny öfverläggning upprifva ett fattat beslut, som man ser ännu ett fall utom de af utskottets ordförande nämnda, där yttrandefriheten är inskränkt.

Alltså riksdagsmans rätt att tala fritt i öfverläggningsämne är *en* sak, frågan om hvad som är öfverläggningsämne är *en annan* sak. Att denna senare fråga nödvändigt skall regleras genom grundlag, är ingalunda a priori klart; det synes mig tvärtom ligga i öppen dag att kammaren skall hafva rätt att bestämma ordningen för sina öfverläggningar i den del, där grundlagen saknar bestämmelser. Jag finner också af utskottets refererande framställningar af 1867 och 1868 års debatter, att liknande di-

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.
(Forts.)

Om reglering
af interpellationsinstituet
för Första
kammaren.

(Forts.)

stinktioner gjordes då af sådana auktoriteter som landshöfding Bergström och riksarkivarie Nordström.

Hvad nu beträffar den andra synpunkten, rätten att tala om lagligheten i hvarje fråga, känner jag liksom utskottets ordförande en större tvekan i denna punkt; men så länge denna rättighet dock icke skulle blifva rent beskuren genom den klausul vi här tala om, utan det skulle stå vederbörande fritt att yttra sig, låt vara inom ett senare moment af processen, kan jag icke finna, att detta grundlagsbud med diktatorisk makt står i vägen. Om det stått, att äfven efter ministerns svar ingen diskussion får äga rum, då hade lagstridigheten varit uppenbar. Men nu har man endast flyttat lite på rättens utöfning, sålunda har arbetsordningen gjort hvad den kan och bör göra, reglerat utöfningen af den grundlaga rätten. Vid sådant förhållande synes man mig ha full rätt att fästa ett ganska stort afseende vid det faktum, att Andra kammaren 1867 ansett sig kunna intaga i sin arbetsordning detta förbud mot öfverläggning, utan all inskränkning. En lagtolkning, som ställer två laga texter från samma tid i harmoni med hvarandra, bör äga vitsord mot en tolkning, som gör den ena stridande mot den andra.

Den förste ärade talaren framhöll i afsikt att rubba denna 1867 års kammars auktoritet, att beslutet i fråga fattades genom den förseglade sedeln, men här begår talaren ett litet förbiseende. Det var frågan om interpellationsinstituet öfver hufvud taget skulle införas i Andra kammaren, som afgjordes medelst den förseglade sedeln. Efteråt framställdes emellertid särskild proposition om förbudet mot öfverläggning, men förslaget att stryka det besvarades enligt protokoll med »öfvervägande nej».

Ännu ett stöd för den väg, som utskottet valt, finner jag i utländsk praxis, och på samma gång ett rätt vägande stöd mot de betänkligheter, som den närmast föregående, högt ärade talaren här framburit. Det finnes ingen anledning antaga att dessa författningar, — för resten mycket fria författningar, flera af dem — skulle vara mindre ömma om representantens yttrandefrihet än vår. Icke desto mindre finna vi regelbundet uti arbetsordningarna införd en vida större begränsning än här är fråga om, som jag strax skall meddela exempel på. Den främmande lagstiftningen har, såsom allmän regel, låtit detaljerna vid interpellationsrättens utöfning tillhöra arbetsordningen, och i många länder hvilat *hela instituet uteslutande på arbetsordningen*, och där har man med full frihet gjort mycket stor begränsning af diskussionsrätten. Det torde således icke heller från allmänna konstitutionella principer kunna göras någon iuvändning mot den utväg, som utskottet här föreslagit.

Interpellationsinstituet har så småningom kommit att blifva ett för alla västerländska författningar gemensamt, om ock med

hänsyn till detaljerna hos de olika länderna mycket skiftande drag. Det har vuxit upp mer eller mindre spontant i de skilda länderna, kanske under mer eller mindre lang praxis, innan lagstiftningen fått hand därom. Detta visar, att det tillfredsställt ett behof; och det är icke svårt att se, hvar detta behof förelegat. Ju närmare i samarbete med hvarandra regeringar och riksdagar kommit, och ju större Riksdagens auktoritet har blifvit, desto mindre har man kunnat åtnöja sig med de gamla formerna för den ministeriella ansvarigheten, enligt hvilka man gick till rätta med regeringen så att säga efter noter. Det var ett system, som var afpassadt efter medeltidens kansliförvaltning med dess protokollerade beslut; i samma mån regeringens förvaltande verksamhet vuxit utanför sådana protokollerade beslut, utanför själfva lagstiftningens ram, och framstått som ett själfständigt handlande i stället för ett automatiskt verkställande af lagstiftarens vilja, — i samma mån har man känt ett behof inom representationen att mera intimt följa regeringens åtgärder, till upplysning och kritik och så har interpellationsinstitutet framkommit som en smidig kontroll på förvaltningen i dess hela utsträckning, detta såväl i konstitutionella som i parlamentariska och republikanska stater inom hela vår västerländska kulturkrets.

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.

(Forts.)

Jag har redan i min motion framhållit, att syftet därmed är tvåfaldigt: ett »mera fredligt», afseende upplysning om fakta blott, samt ett mera aggressivt, afseende kritik öfver och omdöme om dessa fakta i regeringssystemet. Bägge dessa syftemål kunna naturligtvis ingå i en och samma process såsom ransakning och dom; men de äro både principiellt och praktiskt icke svåra, i alla händelser icke omöjliga att särskilja. På denna skillnad har man också, speciellt i de romanska länderna, byggt upp en rättsdistinktion mellan enkla frågor och verkliga interpellationer — italienarne säga mycket pregnant *interrogationer* och *interpellationer*. De förra, de enkla frågorna kräfva aldrig kammarens samtycke och åtföljas aldrig af någon generaldebatt, ännu mindre af något beslut; de äro således icke annat än dialoger emellan enskilda ledamöter och ministern med kammaren såsom passiv åhörare. Detta är närmast den form, som af Louis de Geer rekommenderades oss 1867, och som i saknad af alla laga bestämmelser framgått ur vår Första kammares sparsamma praxis intill denna dag. De senare, de verkliga interpellationerna, kännetecknas däremot af att de på ett eller annat sätt påkalla kammarens aktiva intresse. Här stå vi inför en process, som i sin mest utvecklade form utdrages i fyra akter: *initiativ*, ministerns *svar*, därpå följande *debatt* och slutligen *resolution*. Den kan visserligen också stanna vid ett par eller tre af dessa akter.

Vi se nu något närmare på denna process. Redan vid initiativet möter det dilemma, i hvilket lagstiftningen här hela tiden befinner sig. Göres det alltför trångt, som den förste talaren var

Om reglering
af interpellationsinstituten
för Första
kammaren.

(Forts.)

så känslig för, kan majoriteten förtrycka minoriteten, och således tjänar institutet icke sin uppgift att låta äfven minoritetens kritik följa regeringens handlingar. Göres det åter mycket vidt och fritt, då kommer en motsatt fara, som talaren ej alls fäste sig vid, och det är att institutet kan användas i obstruktionsändamål, så att majoriteten förtryckes af minoriteten. Det är mellan dessa båda risker, man får välja sin väg. Långt till vänster stå avanceradt parlamentariska stater, såsom Frankrike, Italien och Belgien, hvilka taga den sistnämnda risken helt, i det att de göra initiativet fullständigt fritt utan några besvärande formaliteter. Ett medelvägssystem binder initiativet vid ett antal borgensmän, 10 i England och Österrikes herrehus, 15 i Österrikes deputerade hus, 30 i Preussen och Tyskland. Som den förste talaren nämde, var samma system på tal i vår Andra kammare år 1867, då Björck framställde fordran på 30 kamraters och Sven Nilsson på minst $\frac{1}{3}$ af kammarens understöd åt en interpellant. Emellertid valde man hos oss den tredje vägen, längst till höger, nämligen kammarens majoritets instämmande; man tog risken af muolås och majoritetsförtryck, i likhet med hvad fallet är uti Hollands andra kammare och i Danmarks båda ting; uppenbarligen hade man sitt mönster i Danmarks landsting, hvilket i november 1866 fått sin arbetsordning reglerad, under det att motsvarande arbetsordning för Danmarks folkting kom först något efter vår Andra kammarens — det är så mycket säkrare, att man tagit mönstret från Danmark, som där också fanns denna klausul, att det icke får vara någon föregående debatt, hvilket för öfrigt ingalunda är något ovanligt. Man har således här antagit det system, som kan anses vara den ena ytterligheten. Dock kunna vi nu blicka tillbaka på 44 års praxis, och det har ju erkänts, att åtminstone i öfvervägande antal fall en liberal tolkning gjort sig gällande, så att detta hinder för framställning af interpellationer ej visat sig i praktiken synnerligen svårt.

Ministerns svar kan i en monarkisk stat naturligtvis aldrig på annat sätt regleras, än att det någon gång kan stå skrifvet i arbetsordningen, att han ej är skyldig att under alla omständigheter afgifva det.

Men så kommer frågan: skall proceduren skrida in i en tredje akt? Skall det blifva debatt efter ministerns svar? Där hafva vi åter en mycket sväfvande praxis. Det finnes författningar, som härutinnan vidtaga mycket snäva begränsningar. I Spaniens deputeradekammare gäller, att endast tre personer få tala för och tre emot. I Belgiens andra kammare gäller, att endast tre få tala öfverhufvud jämte interpellanten, och ingen längre än $\frac{1}{4}$ timme. I Preussen och Tyskland beror det här på en ny borgen, af 30—50 kammarkamrater, huruvida det skall blifva diskussion eller icke; och i Österrike har man gått därhän, att åter kräfvat kammarmajoritetens tillstånd därför. Här frappe-

rar nu, hur fullständig frihet den svenska formen skapar, i likhet med Danmarks och Frankrikes. Denna obegränsade diskussionsfrihet efteråt är, om man så vill, en ersättning för den vägrade diskussionsfriheten i början af processen.

Den sista frågan i denna process gäller resolutionen. Här stå Österrike och Tyskland å ena sidan med klara förbud. Äfven Danmark har ett sådant, men modifieradt. I Sverige är intet förbud skrifvet, men det finnes i en fast och erkänd praxis. Alla andra länders författningar låta processen gå därhän och sluta som vanliga debatter i en resolution, här en s. k. »enkel» eller »motiverad dagordning».

För att visa herrarne, hvart detta system kan leda, skall jag nu utförligare skildra processen i Frankrikes deputeradekammare. I den franska republikens frihetsluft — underblåst af sydlänningens lust för oratoriska fyrverkerier — har nämligen systemet förts ut till ytterlighet. När man där vill en ministär till lifs, inlämnar man en interpellation skriftligt, och kammarens biträde påkallas till en början endast för att »fixer le jour», bestämma dagen för skådespelet (alltid en fredag). Det kan bli debatt, ofta liflig nog, om hvilken fredag man skall taga. Ingenting hindrar, att man bestämmer dagen till den innevarande, om den är en fredag. Då har alltså vederbörande minister att svara på rak arm, sedan kommer debattens störsjö öfver honom, och när den är öfver, så finner han sig inför en massa s. k. motiverade dagordningar, d. v. s. förslag att öfvergå till dagordningen under uttryck af ett mer eller mindre högaktningfullt omdöme öfver regeringen. Å ministerhåll väljes en af dessa dagordningar, naturligtvis föreslagen af någon vän till regeringen; det förklaras, att ministären står eller faller med den, och sedan hänger dess öde på voteringen. Det kan blifva en mycket ferm expedition: ett kabinett, som vaknar på morgonen friskt och sundt, i känsla af kammarens och nationens förtroende, kan få gå och lägga sig stendödt på kvällen, blott för att kammaren i ett anfall af upphetsning, måhända i en ren struntfråga, låtit voteringen — kanske med helt liten öfvervikt — gå detsamma emot!

Här finna vi den ena uppenbara faran i interpellationsinstitutet, om det nämligen skall hänga som ett Damoklesvärd öfver regeringarnas hufvuden och således störa det offentliga lifvets tillbörliga kontinuitet. I Frankrike har det verkligen blifvit detta med den effekt, att i medeltal hvarannan regering, efter mindre än ett års funktionerande, får sitt dödshugg på den vägen. Här i Sverige hafva vi emellertid remedium däremot i den fasta och bestämda praxis, som icke tillåter någon resolution öfverhufvud efteråt. Så länge riksdagsordningens § 57 och regeringsformens § 107 äga bestånd, kan det också med skäl sättas i fråga, om en kammares misstroende mot en regering kan ledas fram i någon annan laglig fåra. Det har icke saknats försök i

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.

(Forts.)

*Om reglering
af interpellationsinstituet
för Första
kammaren.*

(Forts.)

medkammaren att kringgå denna klippa genom hypotetiska dagordningsförslag med därpå följande massinstämmanden, men just detta visar, hvad äfven ordalagen vid tillfällena bevittna, att man erkänner praxis såsom stadgad. Motiverade dagordningar höra i själfva verket lika litet till svensk praxis som till svensk rätt — och den franska kattleken med ministerrättor torde allra minst ligga för denna kammars skaplynne, om den i dag skulle tillträda en mera aktiv roll i detta moderna skådespel, äfven om för öfrigt parlamentariska vanor och ovanor hade djupare fäste i den svenska jorden.

Jag vill nu framhålla det andra stora missbruket, det som låter institutet tjäna obstruktionsändamål. Därpå ha vi också varnande exempel i utlandet, speciellt i Österrike, där under detta århundrades första fem år framställdes icke mindre än 9,000 interpellationer. Jag vill dock meddela, att ministrarne icke besvarade flera än omkring 3,000. På en enda riksdag för några år sedan i Belgien framställdes 600 frågor och 77 interpellationer. Det är klart, att denna fara växer, ju lättare initiativet är. Men där kammarens samtycke fordras, såsom hos oss är fallet för Andra kammaren och nu föreslås för Första kammaren, där är ju faran reducerad till ett minimum; och den af utskottet meddelade statistiken, med omkring 150 fall på 44 år i vår Andra kammare, visar sig vid denna jämförelse icke innebära en så »betydande utsträckning» af förfarandet, som den föregående talaren antydde. Icke heller här synas alltså vi ha något att frukta.

Beträffande slutligen förhållandet mellan bägge kamrarna i detta fall, så äro de i regel likställda, lika väl i republiker som i monarkier, i parlamentariska som i konstitutionella konungadömen. Privilegiet att framställa interpellationer till ministrarne finnes i Frankrikes demokratiska senat lika väl som i Preussens högaristokratiska herrehus, i Danmarks valda landsting lika väl som i Englands själfskrifna öfverhus. Vår Första kammare har alltså hittills stått i en undantagsställning, hvarvid den till sällskap haft endast sin namne i Holland och sin like i Belgien. Redan i Danmark äro landstinget och folketinget fullt likställda i detta afseende.

Det är således, mina herrar, ingen konstitutionell egendomlighet som här föreslås, icke heller någon betydande ändring i vår författning eller i Första kammarens ställning. Det gäller endast att gifva en fastare form och på samma gång en bredare bas åt en praxis, som redan framträdtt. Denna praxis har icke orkat längre än till hvad italienarna kalla interrogationen; nu vore meningen att utvidga och upplyfta den till interpellationen. Det bärande i förändringen är naturligtvis kammarens godkännande af initiativet. Om detta också icke kan tilläggas den öfverdrifna betydelse, som den föregående talaren fruktade, så

är det viktigt nog, att interpellationen härigenom betages hvarje karaktär af privataffär mellan en enskild ledamot och vederbörande minister; den höjes till hvad riksarkivarien Nordström år 1868 kallade »gravitet, hållning och helgd». Och på samma gång, hvilket naturligtvis är viktigt, emanciperas institutet fullständigt från ministerns nåd. Det är ju klart, att ministern icke heller efter denna förändring skulle blifva svarspliktig, ty en ändring i en kammarens arbetsordning kan icke förplikta någon utom kammaren. Men naturligtvis blir det politiskt sedt svårare att undandraga sig svaromål, då en kammare satt sitt signet under frågan, än då denna kommer fram endast under privat signet.

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.
(Forts.)

Interpellationsrätten är en makt, som åtföljes af ansvar, och för den enskilde kan den lätt blifva ett tveeggadt vapen. Fördt af ovarsamma händer kan det lätt komma tillhöra de nu för tiden i vårt politiska lif så synnerligen på modet varande bumerangernas kategori. Om Första kammaren nu i dag skulle taga denna rätt i anspråk i den föreslagna formen, så innebär detta, att kammaren träder i en viss borgen mot missbruk vare sig i den ena eller andra riktningen — till lust för nyfikenheten eller kittling af partisinnet eller okynne och rabalder. Ett ovärdigt bruk af vapnet skall alltid i någon mån återfalla på kammaren, ett värdigt bruk åter skall kraftigt häfda dess auktoritet som arbetande och stridande församling vid medkammarens sida.

Redan denna tanke bör mana till försiktighet vid användningen. Med blicken tillika fäst på denna kammarens traditioner, hvilkas makt bör förutsättas öfverleva reformer i kammarens sammansättning, vågar jag uttala den förvissning, att detta vapen i modern parlamentarisk stridsrustning aldrig skall i kammaren missbrukas, om kammaren nu — som jag hoppas, önskar och yrkar — infogar det i sin arsenal.

Grefve Lagerbjelke: Friherre Åkerhielm har hemställt, att, under förutsättning att kammaren bifölle utskottets hemställan, en viss mindre del af motiveringen skulle utgå. Då jag icke kan tillerkänna denna del af motiveringen någon afsevärd betydelse, helst densamma, enligt utskottets mening, är en följd af hvad förut uttalats, vill jag gärna för min del bidra till att undanröja denna lilla stötesten för bifall till utskottets hemställan; och får jag alltså under instämmande med friherre Åkerhielm, yrka, att denna del af motiveringen måtte utgå.

Herr Trygger: Endast några ord med anledning af friherre Åkerhielms yrkande. Jag har ingenting emot, att det ifrågavarande stycket i motiveringen strykes; men om jag uppfattade friherre Åkerhielm riktigt, kan jag icke helt och hållet instämma med honom i den motivering, hvarpå han stödde detta sitt yrkande.

Om reglering af interpellationsinstitutet för Första kammaren.

(Forts.)

Friherre Åkerhielm gjorde, såvidt jag förstod honom rätt, gällande att kammaren icke bör hafva rätt att vägra en interpellation i andra fall, än att kammaren finner frågan olaglig eller också ogrannlaga. Enligt min åsikt bör kammaren också hafva rättighet att vägra en interpellation, i händelse kammaren skulle finna, att frågan uppenbarligen icke är af den betydelse, att kammaren på den bör ödsla bort någon tid. Ty vi skola komma ihåg, att interpellationen är någonting extra ordinem — den är ofta ett sätt, hvarpå en ledamot tager fram en fråga, där denna icke kan komma fram på den vanliga vägen — och då är det ju fullkomligt i sin ordning, såvidt jag kan inse, och öfverenstämmade med våra grundlagar, att kammaren pröfvar, huruvida denna fråga kan hafva åtminstone någon betydelse. Vi böra erinra oss, att kammaren icke har rätt att med anledning af en interpellation fatta något beslut utom det, som här medgifvits, nämligen huruviva frågan skall få framställas eller icke få framställas.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad yttrade herr vice talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, annat yrkande ej framstälts, än att utskottets hemställan skulle bifallas.

På sedermera gjord proposition biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Beträffande härefter motiveringen, yttrade herr vice talmannen, hade därom yrkats, af friherre Åkerhielm, att de i tredje stycket nedifrån å sidan 18 i det tryckta utlåtandet förekommande orden »Härigenom erhåller dock interpellationen en ojämförligt större kraft och betydelse, än om den utan vidare framställes af enskild ledamot» skulle utgå.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande af utskottets motivering och vidare på bifall till friherre Åkerhielms yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Protokollsutdrag härom justerades.

Begäran att få framställa en interpellation om användning af bränntorf vid statens järnvägar.

Herr Roos uppläste ett skriftligt anförande af följande lydelse: Genom beslut vid 1871 års riksdag indrogs det anslag om 5,000 kronor, hvilket under en del år utgått till aflöning åt tvenne i bränntorfsberedning kunniga män, hvilka hade tillhandagått allmänheten med underrättelser och råd angående sagda fabriktion, och åren 1878, 1889, 1891 samt 1892 väckta motioner rörande användning af bränntorf vid statens järnvägar äfvensom anslag till uppmuntran af bränntorfsindustrien i allmänhet vunno icke Riksdagens bifall.

År 1900 hade uppfattningen om brännrotfvens betydelse dock så till vida trängt igenom, att Riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde om en utredning »i hvad mån åtgärder må vidtagas för att befrämja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång», och den 5 juli påföljande år anbefalldes kungl. järnvägsstyrelsen »att vid statens järnvägar så snart ske kan låta anställa försök i lämplig omfattning med eldning med torf eller däraf framställda produkter till utrönande, huruvida och i hvilken mån sådant bränsle skulle kunna användas vid statens järnvägar».

Begäran att få framställa en interpellation om användning af brännrotf vid statens järnvägar.
(Forts.)

Sedan Riksdagen år 1902 anslagit 1 1/2 million kronor till bildandet af en lånefond för torfindustriens understödjande, hvilken fond sedermera blifvit ytterligare höjd, aflät Riksdagen den 11 april 1903 en skrivelse till Kungl. Maj:t angående användning af torf till eldning vid statens järnvägar m. m. Efter föredragning häraf anbefalldes Kungl. Maj:t redan den 17 juni samma år kungl. järnvägsstyrelsen »ej mindre att i den mån sådant kunde utan afsevärd ekonomisk förlust äga rum, låta i största möjliga utsträckning fullfölja den redan påbörjade användningen af torfbränsle till eldning å godstågsmaskiner och därom afgifva rapport, än afven att låta anställa försök med eldning med torfbränsle i väntsalor m. m».

Riksdagens tvenne gånger med 2 års mellanrum uttalade önskemål och Kungl. Maj:ts med anledning däraf till kungl. järnvägsstyrelsen aflåtna skrivelser borde ju utgöra en säker borgen för att torfbränslet vunnit en allt vidsträcktare användning, synnerligast som ett 40-tal fabriker för tillverkning af enbart brännrotf eller ock af brännrotf i förening med torfströ, blifvit efter bildandet af ofvan omtalade lånefond anlagda, och med lånebelopp till öfver 1 1/2 million kronor af staten understödda.

De verkliga förhållandena tala dock tyvärr ett helt annat språk, och statens järnvägar som, enligt medeltal för åren 1903—1910, årligen för en genomsnittskostnad af 6 1/2 million kronor inköper cirka 400,000 tons lokomotivstenkol har under samma period undan för undan minskat sina inköp af brännrotf. År 1903 inköptes cirka 10,000 tons, men år 1910 hade kvantiteten nedgått till i rundt tal 2,400 tons, den minsta mängd som någonsin upphandlats allt sedan 1903, då inköp af torf till statens järnvägar första gången ägde rum — endast med undantag af år 1908 då inköpet omfattade endast 2,280 tons.

Då det icke kan anses ligga utom möjlighetens gräns, att landets samfärdselväsen och industrier vid inträffande förvecklingar af vare sig det ena eller andra slaget kunna blifva hänvisade att i väsentligt större omfattning än hvad nu är förhållandet använda sig af inhemskt bränsle, så bör förtänksamheten bjuda, att man tager någon hänsyn till en sådan eventualitet, hvilken för öfrigt just i dessa dagar icke tycks ligga så aflägsen, och sy-

Begäran att få framställa en interpellation om användning af brännstof vid statens järnvägar.

(Forts.)

nes det mig såsom om äfven Kungl. Maj:t haft denna uppfattning, då i skrifvelsen den 11 april 1903 till kungl. järnvägsstyrelsen framhålles icke blott att brännstof bör användas äfven om sådant icke kan ske utan förlust, endast denna förlust icke blir *afsevärd*. För att under en kritisk tid hafva brännstof att tillgå, är det emellertid icke tillräckligt hvarken att hafva stora mossarealer eller mängder af å dem uppförda brännstoffabriker. Den tid under hvilken brännstof i allmänhet med fördel kan tillverkas är nämligen begränsad till månaderna april—juni, och ett t. ex. i september månad inträdande behof af denna vara kan icke tillgodoses med mindre nu nämnda tid blifvit använd i och för fabrikatets framställande. Men för att fabriksägaren skall finna skäl att under den därför lämpliga tiden forcera tillverkningen, är det en bjudande nödvändighet, att han har säker utsikt såväl till att få ett tilfredsställande pris för en fullgod vara som ock att kunna beräkna vinna afsättning därför. De kvantiteter, hvilka för statsverkets räkning skola upphandlas, borde vara så stora, att de kunde komma ett större flertal fabriker till godo, och icke som nu motsvara blott *en* medelstor fabriks årstillverkning.

Då det måste för enhvar framstå klart, att de i ofvan berörda hänseende nu praktiserade förhållandena ur mer än en synpunkt äro otillfredsställande, så får jag härmed anhålla, att till herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet få framställa följande interpellation:

Äro från herr statsrådets sida några åtgärder att förvänta till vinnande af det utaf Riksdagen vid tvenne skilda tillfällen uttalade önskemålet, att den inhemska brännstoffven i största möjliga omfattning må komma att användas såsom bränsle vid statens järnvägar?

Friherre Beck-Friis, Johan: Jag anhåller, att den nu upplästa interpellationen måtte bordläggas för att upptagas främst på föredragningslistan för nästa plenum.

Härpå bordlades herr Roos anhållan och bifölls friherre Beck-Friis hemställan om ifrågavarande ärendes uppförande främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades ytterligare tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 10,40 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*

Fredagen den 22 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande sex särskilda ordinarie anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel.

Föredrogs och bifölls herr *Roos'* den 20 innevarande mars bordlagda anhållan att få till herr statsrådet och chefen för civildepartementet framställa en interpellation om användning af inhemsk brännorf såsom bränsle vid statens järnvägar.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets den 20 innevarande månad bordlagda memorial nr 21, i anledning af Andra kammarens återremiss af en punkt under statsutskottets utlåtande nr 8 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets den 20 i denna månad bordlagda betänkande nr 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 12 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning af brännvin.

Vid föredragning af bankoutskottets den 20 innevarande månad bordlagda memorial nr 12, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 7, angående indragande af en tjänst i registrators- och bokhållargraden vid riksbankens afdelningskontor i Linköping samt inrättande af ytterligare en tjänst i nämnda grad vid afdelningskontoret i Växjö, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 20 innevarande mars bordlagda ärenden, nämligen lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28, jordbruksutskottets utlåtanden nr 30—34, Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Schöden* från och med den 28 innevarande mars till och med den 10 nästkommande april.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 3,12 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.
